

Univerzita Palackého v Olomouci

Pedagogická fakulta

Český jazyk a německý jazyk se zaměřením na vzdělávání

Kombinované studium

Specifika argumentace v televizních diskusních pořadech

„Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem citovala všechny uvedené zdroje.“

.....

podpis

ÚVOD	4
1 ARGUMENTACE	6
1.1 DEFINICE ARGUMENTACE	6
1.2 STRUKTURA ARGUMENTACE	7
1.3 TYPOLOGIE ARGUMENTACE	8
1.3.1 Věcná argumentace a její typy	9
1.3.2 Nevěcná argumentace a její typy	10
2 VERBÁLNÍ A NEVERBÁLNÍ PROJEV	16
2.1 NEVERBÁLNÍ PROJEV	16
2.2 ZÁSADY SPRÁVNÉHO MLUVENÉHO PROJEVU	17
2.3 SPECIFIKA MLUVENÉHO PROJEVU	18
3 DISKUSNÍ POŘADY	21
3.1 KONCEPT DISKUSNÍCH POŘADŮ	21
3.2 ÚČASTNÍCI DISKUSE A JEJICH ROLE	22
3.3 DISKUSNÍ POŘADY V ČESKÝCH TELEVIZÍCH	24
4 PRAKTICKÁ ČÁST	26
4.1 METODOLOGIE PRÁCE	26
4.1.1 Konceptuální rámec	26
4.1.2 Volba metody	28
4.1.3 Cíl výzkumu a výzkumné otázky	29
4.2 ANALÝZA ARGUMENTACE V KONKRÉTNÍCH DISKUSNÍCH POŘADECH	30
4.2.1 Otázky Václava Moravce	30
4.2.2 Máte slovo s M. Jílkovou	34
4.2.3 Duel Jaromíra Soukupa	36
ZÁVĚR	39
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	41

Úvod

Odborné texty i běžné diskuze o široké škále společenských témat mají společné to, že jsou založeny na argumentaci. Analýza této argumentace je pak jednou z možností, jak mohou filologické obory přispívat ke zkoumání širokého spektra témat z různých oborů a obohacovat je tak o originální poznatky. Předkládaná bakalářská práce se zabývá problematikou specifik argumentace ve vybraných českých televizních diskusních pořadech. Jejím cílem je představit teoretickou platformu zvoleného tématu a následně analyzovat vybrané díly českých diskusních pořadů v oblasti použité argumentace.

Téma práce vykrystalizovalo z osobního zájmu autorky. Smyslem televizních diskusních pořadů je diskutovat citlivá společenská témata. V rámci těchto diskusí proti sobě obvykle stojí dvě skupiny s opačnými názory na danou problematiku. Zástupci těchto skupin obhajují své postoje a naopak vyvracejí postoje svých názorových oponentů prostřednictvím věcných i nevěcných argumentů. Typy použitých argumentů a argumentační schémata jsou determinována řečníkem, v této souvislosti je zajímavé sledovat „individuální diskursy“ jednotlivých účastníků debat.

Text práce je rozdělen na teoretickou a praktickou část. Část teoretická je tvořena třemi tematickými kapitolami. V první kapitole se budeme zabývat pojmem argumentace, její definicí, strukturou a typologií. Subkapitola věnovaná typologii argumentace představí věcnou argumentaci a jednotlivé typy nevěcných argumentů, které jsou též obecně známy jako tzv. argumentační fauly.

Ve druhé kapitole se budeme zabývat problematikou verbálního a neverbálního projevu. Představíme neverbální komunikaci a její vliv na to, jak řečníka vnímají recipienti jeho sdělení. Dále popíšeme zásady správného mluveného projevu. Navazující podkapitola bude analyzovat specifika mluveného projevu, jinak řečeno aspekty, jež jsou pro mluvený projev typické. Jde například o hezitační zvuky, příznaky trémy, výplňková slova, užívání přejatých slov anebo odchylky ve větné stavbě (nejčastěji jde o kontaminaci, zeugma, anakolut a atrakci).

Poslední kapitola teoretické části rozebere téma českých televizních diskusních pořadů. Nejprve se budeme zabývat konceptem diskusních pořadů, přičemž rozebereme jejich účel a obecnou strukturu. Následně představíme jednotlivé účastníky diskuse a jejich roli. Nakonec uvedeme charakteristiku vybraných českých televizních diskusních pořadů. Na tuto kapitolu navážeme praktickou částí, kde bude realizována argumentační analýza konkrétních dílů vybraných diskusních pořadů, jmenovitě půjde o pořady *Máte slovo s M. Jílkovou*, *Otázky Václava Moravce* a *Duel Jaromíra Soukupa*. Při této analýze budeme zkoumat, jaké argumentační postupy

řečníci volí, aby prosadili svá tvrzení, a dále si budeme všimnout, jaké dovolené i nedovolené prostředky (ony tzv. argumentační fauly) tito řečníci používají.

1 Argumentace

První kapitola práce se bude v jednotlivých podkapitolách věnovat definici argumentace, její struktuře a typologii. Bude charakterizována věcná argumentace a představíme jednotlivé typy argumentace nevěcné.

1.1 Definice argumentace

V rámci mezilidské komunikace často prezentujeme své názory posluchačům svého sdělení. V tomto procesu je nutné zdůvodnit, proč konkrétní názory zastáváme, k čemuž slouží argumentace, která nám pomáhá podpořit naše názory fakty a dokázat tak jejich relevanci. Argumentace je jednou z technik rétoriky. Jejím cílem je najít výchozí tvrzení, které je relevantní pro odvození závěru argumentu. Argument pak můžeme dle Krause charakterizovat jako spojení výroků, přenášející deklarovanou nebo predikovanou jistotu východisek usuzování (tzv. premisu) na tvrzení výsledné (tzv. konkluzi).¹ Obecněji chápe argument Picha, který jej definuje jako „*předložení důvodů pro nějaké tvrzení*“.² Někteří autoři vymezují argument jako důkaz, s čímž nesouhlasí Bokr a Svatek, kteří konstatují, že zatímco důkaz musí dodržovat formálně stanovená pravidla, argument má neformální charakter, který se opírá o precedent, intuici a praktický rozum.³

Szymanek konstatuje, že v odborné literatuře lze nalézt dvojí způsob chápání pojmu argument. Z pohledu tradiční logiky je argument střední pojem v sylogismu, jenž spojuje dva zbývající pojmy a vytváří vztah, objevující se v závěru.⁴ V širším slova smyslu je argument dedukcí ze dvou premis směrem k závěru.⁵ Druhý způsob, jak chápat argument, je vnímat jej jako úsudek, v němž se za pomoci pravdivých premis zdůvodňuje konkrétní závěr.⁶ Tato charakteristika argumentu zdůrazňuje roli myšlenkového procesu. Stejným způsobem chápe

¹ KRAUS, Jiří. *Rétorika a řečová kultura*. Vyd. 2., dopl. Praha: Karolinum, 2010, s. 37.

² PICHA, Marek. *Kritické myšlení a rekonstrukce argumentu*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 7.

³ BOKR, Josef a Jan SVATEK. *Základy logiky a argumentace pro zájemce o umělou inteligenci, filozofii, práva a učitelství*. Dobrá Voda u Pelhřimova: A. Čeněk, 2000, s. 154

⁴ Např.: Každé B je C, každé A je B. Z toho plyne, že každé A je C. Středním pojmem je v tomto případě písmeno B, vytvářející vztah mezi A a C.

⁵ SZYMANEK, Krzysztof. *Umění argumentace: terminologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, s. 40.

⁶ SZYMANEK, Krzysztof. *Umění argumentace: terminologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, s. 48.

argumentaci i Lotko, který ji definuje jako myšlenkový postup, prostřednictvím kterého chceme prokázat pravdivost nebo naopak nepravdivost konkrétního tvrzení na základě jiných tvrzení.⁷

Podobnou strukturu jako argument může mít explanace, která může zahrnovat výroky a důvody, vedoucí ke konečnému závěru. V praxi tato podobnost mezi explanací a argumentem často vytváří problém tyto dva pojmy od sebe oddělit, jelikož určitá vysvětlení se mohou jevit jako argumentace, ačkoli explanace se ze své podstaty nepokouší recipienta sdělení přesvědčit o pravdivosti konkrétního názoru.⁸ S tím souhlasí i již parafrázovaní Bokr a Svatek, kteří konstatují, že argumentace zahrnuje nejen prvky logiky a logického vyplývání, ale zároveň je obohacena i o mimologickou složku, jejímž cílem je přesvědčovat.⁹ Szymanek doplňuje, že v případě argumentace se účinnost argumentu stává podstatnější než pravdivost.¹⁰

1.2 Struktura argumentace

Argument se skládá z premis a závěrů. Zatímco závěry můžeme definovat jako konkrétní stanoviska či východiska toho, co bylo řečeno, premisy jsou důkazy nebo jevy, které souvisí s tvrzením takovým způsobem, že jsou přijatelná a podporují linii úvahy. Vzájemný vztah mezi argumentem, premisou a závěrem můžeme naznačit následujícím způsobem:

$$\text{argument} = \text{premisa (tvrzení)} \rightarrow \text{závěr}$$

Bartošek zdůrazňuje skutečnost, že pravdivost všech premis je důležitým determinantem správnosti závěru. Dále je podstatné, aby premisy obsahovaly jeden neměnný společný logický vztah. Při splnění těchto podmínek je možné při argumentaci postupovat oběma směry – indukcí od premis k tezi (na základě dvou či více premis vyplyne obecný závěr) anebo dedukcí od teze k premisám (hledáme konkrétní premisy, potvrzující platnost stanovené teze).¹¹

Picha operuje s pojmem standardizace argumentu, který je charakterizován jako převod předložených tvrzení takovým způsobem, aby premisy předcházely závěru. Cílem standardizace argumentu je vyčlenit premisy a závěr argumentu. Ačkoli v rámci tohoto procesu obvykle uvádíme závěr až po premisách, v běžné komunikaci tomu bývá naopak (nejprve uvedeme závěr a ten posléze odůvodňujeme).¹²

⁷ LOTKO, Edvard. *Kapitoly ze současné rétoriky*. 3. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, s. 132

⁸ COTTRELL, Stella. *Critical Thinking Skills: Developing Effective Analysis and Argument*. 2nd Edition. London: Palgrave MacMillan, 2011, s. 55.

⁹ BOKR, Josef a Jan SVATEK. *Základy logiky a argumentace pro zájemce o umělou inteligenci, filozofii, práva a učitelství*. Dobrá Voda u Pelhřimova: A. Čeněk, 2000, s. 153.

¹⁰ SZYMANEK, Krzysztof. *Umění argumentace: terminologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, s. 40.

¹¹ BARTOŠEK, Jaroslav. *Jazyk současné české politiky*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1993, s. 33.

¹² PICHA, Marek. *Kritické myšlení a rekonstrukce argumentu*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 19-20.

Co do složitosti struktury rozlišujeme jednoduché argumenty a argumentační strukturu (někteří autoři alternativně používají označení „složené argumenty“). Jednoduché argumenty jsou nejčastěji složené ze dvou premis (jedna z nich bývá nevyřčená) a závěru. V situaci, kdy se tyto jednoduché argumenty začínou řetěžit, označujeme je jako argumentační strukturu. Picha rozlišuje tři druhy této argumentační struktury, a sice argumentační strukturu sériovou, vícenásobnou a sjednocenou. V rámci sériové struktury jednoduché argumenty podporují premisy jiných jednoduchých argumentů. Ve vícenásobné struktuře jednoduché argumenty podporují závěr nezávisle na sobě. Nakonec ve sjednocené struktuře jednoduché argumenty podporují závěr společně.¹³ Podobnou typologii dle struktury argumentace prezentuje i Szymanek, jenž v rámci složených argumentů rozlišuje další komponenty, tzv. podargumenty, které podporují jiné premisy, které následně podporují závěr.¹⁴

Szymanek v souvislosti se strukturou argumentace hovoří o argumentační výpovědi, v níž je argument situován, a rozlišuje jednotlivé části, které taková výpověď může obsahovat. Jde například o počáteční úvahy, které vymezují téma problému, anebo o prvky ovlivňující adresáta argumentu, které mají za úkol vyvolat určité emoce, estetické pocity nebo omezit kritičnost adresáta.¹⁵ Jednotlivé části argumentační výpovědi můžeme rozčlenit do skupin dle složky, kterou reprezentují – takto rozlišujeme obsahovou, formální a emocionální složku.¹⁶

1.3 Typologie argumentace

Nejfrekventovaněji odborná literatura uvádí dva základní typy argumentace – argumentaci věcnou a nevěcnou, které budou detailněji analyzovány v následujících podřazených kapitolách. Na tomto místě považujeme za relevantní zmínit tzv. argumentační postupy, které si řečníci volí k tomu, aby prosadili svá tvrzení. Obecně rozlišujeme explanaci, implikaci, indukci a dedukci, které lze souhrnně označit jako vyhledávání a formulaci příčinných vztahů mezi jevy. Zatímco při explanaci řečník konkrétní jev výslovně pojmenuje prostřednictvím definice, výčtu, popisu, klasifikace, komparace či vydělování, při implikaci určité informace zamlčí, jelikož predikuje, že vyplynou z kontextu.¹⁷ Indukcí chápeme vyvození obecného závěru z dílčích poznatků,

¹³ Tamtéž, s. 24-26.

¹⁴ SZYMANEK, Krzysztof. *Umění argumentace: terminologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, s. 44-45.

¹⁵ Tamtéž, s. 40.

¹⁶ BOKR, Josef a Jan SVATEK. *Základy logiky a argumentace pro zájemce o umělou inteligenci, filozofii, práva a učitelství*. Dobrá Voda u Pelhřimova: A. Čeněk, 2000, s. 156.

¹⁷ KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002, s. 131.

dedukce je naopak proces, při kterém se od předpokladů dochází k závěru, který z těchto premis vyplývá.¹⁸

1.3.1 Věcná argumentace a její typy

Věcná argumentace, nebo též argumentace *ad rem*, je takovým typem argumentace, ve které mají přesvědčovaný i přesvědčující totožný cíl a zájem. Ve věcné argumentaci jde o nalezení efektivní cesty. Neexistují zde postranní zájmy nebo úmysly, jak již z latinského názvu vyplývá, jde o argumentaci směřující věcně k věci. Klapetek doplňuje, že věcná argumentace je uplatnitelná v takové konverzaci, kde můžeme předpokládat společný zájem jako společné východisko uvažování a hodnocení.¹⁹

Další charakteristickou vlastností věcné argumentace je, že je postavena na faktech. Věcně správný argument je takový argument, ve kterém je každá z jeho premis pravdivá, popřípadě dostatečně věrohodná.²⁰ Jazyk věcné argumentace by měl být prostý emocionálního zabarvení a předpojatosti, samotné argumenty by měly být objektivní a nestranné.²¹ Kritérium věcné správnosti splňují tzv. logicky platné argumenty, v jejichž případě závěr vyplývá z pravdivých premis. Švandová a Jelínek doplňují, že logicky platné argumenty nepřinášejí nové informace, jelikož obsahují jen to, co je již obsaženo v premisách.²² Věcnými argumenty jsou i argumenty pomocí příkladů. Jde o induktivní typ argumentu, u kterého je třeba uvést všechny případy, na něž se vztahuje dané zobecnění.²³ Naproti tomu argumenty z analogie, které jsou také realizovány za pomoci příkladu, obsahují pouze jeden případ. Obvykle je takový argument uveden slovem „jako“.²⁴

Pokud usuzujeme ze současné korelace jevů na příčinnou vazbu mezi těmito jevy, používáme tzv. argument o příčině. Tímto argumentem vysvětlujeme, jakým způsobem vede příčina k následku, poukazujeme tedy na kauzální souvislost mezi dvěma jevy.²⁵ Jako poslední

¹⁸ OCHRANA, František. *Metodologie, metody a metodika vědeckého výzkumu*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2019, s. 50 a 54.

¹⁹ Klapetek, Milan. *Komunikace, argumentace, rétorika*. Praha: Nakladatelství Grada Publishing, 2008, s. 152-153.

²⁰ SZYMANEK, Krzysztof, Krzysztof A. WIECZOREK a Andrzej S. WÓJCIK. *Umění argumentace: úlohy na zkoumání argumentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, s. 27.

²¹ Klapetek, Milan. *Komunikace, argumentace, rétorika*. Praha: Nakladatelství Grada Publishing, 2008, s. 151-152.

²² ŠVANDOVÁ, Blažena a Milan JELÍNEK. *Argumentace a umění komunikovat*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 137-139.

²³ Tamtéž, s. 140.

²⁴ Tamtéž, s. 143.

²⁵ Tamtéž, s. 145.

příklad věcného argumentu uvedme argumenty z autority, jež přisuzují důvěryhodnost svým závěrům na základě citování konkrétní osoby či organizace.²⁶

1.3.2 Nevěcná argumentace a její typy

Nevěcnou argumentací je taková argumentace, která se neopírá o relevantní fakta. Rozlišujeme mnoho typů nevěcné argumentace, které souhrnně nazýváme argumentační chyby či argumentační fauly. Těchto argumentačních chyb (fallacií) se může komunikátor dopouštět záměrně i nezáměrně. Jejich záměrné používání je neetické, jelikož komunikátora zvýhodňuje oproti jeho komunikačnímu partnerovi.²⁷

S tím souvisí i problematika rozlišení mezi argumentací a manipulací. Rozdíl mezi těmito rétorickými taktikami můžeme poznat již v motivaci komunikátora – pokud je jeho cílem podepřít nějaké tvrzení odůvodněním, jde o argumentaci, pokud je jeho cílem manipulovat s komunikačním partnerem, jde o manipulaci. Lotko v této souvislosti mluví o eristických taktikách, jež charakterizuje jako nečestné způsoby přesvědčování, které mají za cíl zmást partnera v komunikaci, dostat ho do nesnáze a ovlivnit ho takovým způsobem, aby udělal chybu.²⁸

V následujících odstavcích si představíme základní typy chybných argumentů. Dvojice argumentace *ad hominem* a argumentace *ad personam* se v odborné literatuře dočkává různých definic. Například argument *ad hominem* je často prezentován jako opačný typ k argumentu *ad rem*. Myslíme, že pregnantně tyto argumenty vymezuje Arthur Schopenhauer. Tento filosof *argumentum ad hominem* (jinak též *argumentum ex concessis*) definuje jako argument, hledající v odpůrcově tvrzení něco, co by bylo v rozporu s něčím, co dříve pronesl či udělal. *Argumentum ad personam* je situace, kdy komunikátor napadá osobu svého odpůrce, je osobní, urážlivý a hrubý.

Argumentum ad auditorium je argumentem, který komunikátor přizpůsobuje charakteru publika. Klapetek konstatuje, že spíše než o argument v úzkém slova smyslu jde o metodu, která má vyvolat psychický tlak u názorového oponenta.²⁹ Typickým argumentem není ani *argumentum ad baculum* (v jiných zdrojích nalezneme i pojmenování *argumentum ad baculinum*), který Jelínek a Švandová označují jako argument, ve kterém komunikátor namísto přesvědčování volí cestu

²⁶ SZYMANEK, Krzysztof. *Umění argumentace: terminologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, s. 48.

²⁷ LOTKO, Edvard. *Kapitoly ze současné rétoriky*. 3. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, s. 132.

²⁸ Tamtéž, s. 132-134.

²⁹ SZYMANEK, Krzysztof. *Umění argumentace: terminologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, s. 55.

vyhrožování posluchačům násilím.³⁰ Szymanek doplňuje, že jde například o hrozby teroristických útoků, vymáhání výkupného a podobně.³¹

Argumentum ad ignorantiam je argumentem, který předpokládá posluchačovu nevědomost. Komunikátor v tomto případě zneužívá faktu, že jeho protivník nemá dostatek informací anebo že je neschopen zaujmout adekvátní stanovisko.³² Jinou variantou tohoto argumentu je situace, kdy komunikátor znevažuje oponentovy argumenty konstatováním, že jsou příliš náročné a složité na to, aby jim bylo možné porozumět.³³ Podobným typem argumentu je *argumentum ad verecundiam*, který má za cíl vyvolat ostych a úctu u komunikačního partnera prostřednictvím náročnosti prezentovaného tvrzení. Komunikátor v rámci této argumentace vyzdvihuje zdánlivou autoritu, přičemž počítá s tím, že přivede adresáta svého sdělení do rozpaků, čímž ochabne jeho kritičnost.³⁴

Prostřednictvím *argumentum ad populum* se komunikátor dožaduje přízně davu. Alternativou je apel na konkrétní osobu, aby se přizpůsobila většinovému chování.³⁵ Charakteristické je zneužívání zájmů a slabostí příjemců sdělení, slibování různých výhod, opatření zaváděná ve prospěch většiny a podobně.³⁶ Na soucit publika je orientován *argumentum ad misericordiam*, kterým komunikátor útočí na city a snaží se získat si sympatie komunikačního partnera.³⁷

Argument falešnou stopou se snaží odvést rozhovor od původního tématu například za pomoci argumentů, které se hlavního tématu netýkají, nebo uváděním nerelevantních důvodů.³⁸ Podobným stylem argumentace je *ignoratio elenchi*, v rámci které se mluvčí snaží prokázat něco jiného, než co mělo být původně prokazováno, s cílem odvést pozornost oponenta a získat v diskusi výhodnější postavení.³⁹ Argument falešným dilematem spočívá v tom, že komunikátor nabídne posluchači dvě krajní možnosti, přičemž ostatní nebere v úvahu. Tyto možnosti spolu

³⁰ ŠVANDOVÁ, Blažena a Milan JELÍNEK. *Argumentace a umění komunikovat*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 164.

³¹ SZYMANEK, Krzysztof. *Umění argumentace: terminologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, s. 55.

³² ŠVANDOVÁ, Blažena a Milan JELÍNEK. *Argumentace a umění komunikovat*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 165.

³³ KRAUS, Jiří. *Jazyk v proměnách komunikačních médií*. Praha: Karolinum, 2008, s. 156.

³⁴ SZYMANEK, Krzysztof. *Umění argumentace: terminologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, s. 70-71.

³⁵ ŠVANDOVÁ, Blažena a Milan JELÍNEK. *Argumentace a umění komunikovat*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 166.

³⁶ KRAUS, Jiří. *Jazyk v proměnách komunikačních médií*. Praha: Karolinum, 2008, s. 155.

³⁷ KLAPETEK, Milan. *Komunikace, argumentace, rétorika*. Praha: Nakladatelství Grada Publishing, 2008, s. 152.

³⁸ SZYMANEK, Krzysztof. *Umění argumentace: terminologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, s. 136.

³⁹ Tamtéž, s. 159.

sice kontrastují, nejsou však logicky opačné. Obvykle nebývá ani jedna z nabízených extrémních možností pro posluchače přijatelná.⁴⁰

Argument kluzkého svazu (analogicky nazýván jako argument prstu v soukolí) spočívá v uvádění řady na sebe navazujících argumentů, které mají platnost jen s určitou pravděpodobností. Každý z těchto argumentů pomáhá vést argumentaci k cíli, kterého chce komunikátor dosáhnout.⁴¹ *Argumentum ad absurdum* se snaží ovlivnit publikum uváděním málo pravděpodobných extrémních případů. Charakteristickým rysem tohoto argumentu je snaha vyvolat neopodstatněný strach v posluchačích a tím je přesvědčit o pravdivosti komunikátorova tvrzení.⁴²

Szymanek uvádí argumentační chybu nazvanou bludný kruh v důkazu, která je zvláštním případem *petitio principii*, logické chyby, při které důkaz vychází ze zatím neprokázaného předpokladu. Zároveň uvádí příklad takové argumentační chyby: „*Lidé jsou ničemní, protože lidská povaha je zkažená, a to, že lidská povaha je zkažená, lze nejlépe poznat z ničemnosti lidí.*“⁴³ Argumentačním faulem typickým pro reklamu je tzv. *straw man*, jímž rozumíme karikování názorů opačné strany, díky čemuž je pro komunikačního partnera jednodušší tyto názory odmítnout.⁴⁴

V závěru uvedme typologii argumentačních chyb, kterou sestavil David McCandless. Jeho členění argumentačních faulů do šesti skupin je reflektováno v následující tabulce:

Tabulka č. 1: Typologie argumentačních faulů dle McCandlesse

Důraz na rozum	
Důraz na neznámou autoritu	Tvrzení je pravdivé, jelikož to tvrdí blíže nespecifikovaný znalec či skupina odborníků (např. lékaři, američtí vědci, apod.)
Důraz na peníze	Předpoklad, že bohatství nebo vysoká cena korelují s pravdivostí tvrzení.
Důraz na nevhodnou autoritu	Tvrzení nemůže být pravdivé, jelikož to netvrdí kompetentní a důvěryhodný odborník.
Důraz na novost	Co je nové, to je lepší.
Důraz na neznalost	Tvrzení je pravdivé, jelikož zatím nebylo vyvrácené, nebo je

⁴⁰ ŠVANDOVÁ, Blažena a Milan JELÍNEK. *Argumentace a umění komunikovat*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 169.

⁴¹ Tamtéž, s. 170.

⁴² KRAUS, Jiří. *Jazyk v proměnách komunikačních médií*. Praha: Karolinum, 2008, s. 155.

⁴³ SZYMANEK, Krzysztof. *Umění argumentace: terminologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, s. 247-248.

⁴⁴ ŠVANDOVÁ, Blažena a Milan JELÍNEK. *Argumentace a umění komunikovat*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 175.

	naopak nepravdivé, protože zatím nebylo potvrzené.
Důraz na tradici	Je to pravda, jelikož se to tak dělalo vždy.
Důraz na nedůvěryhodnost	Tvrzení je nutně nepravdivé, jelikož zní neuvěřitelně.
Důraz na obvyklý postup	Tvrzení je pravdivé, protože se to tak obvykle dělá.
Důraz na pravděpodobnost	Něco se musí stát, jelikož se to může stát.
Důraz na rozšířený názor	Tvrzení je pravdivé, protože v něj větší většina.
Důraz na emoce	
Zastrašování	Tvrzení zdůvodněno pomocí strachu a předsudků k opačnému názoru.
Vyvolání zášti	Opačný názor je odmítnut vyvoláním zášti vůči protistraně.
Lichocení	Nezdůvodněné tvrzení je podsunuta pomocí nesouvisejících komplimentů.
Důraz na přírodu	Tvrzení je pravdivé, jelikož se to tak děje i v přírodě.
Zesměšňování	Předložení protivníkovy argumentu takovým způsobem, že působí směšně.
Toužebné přání	Tvrzení je pravdivé, protože si to silně přejeme.
Vyvolání soucitu	Opačný názor je odmítnut na základě soucitu s řečníkem.
Chybné vyvození	
Příhoda	Ověřené důkazy jsou odmítnuty kvůli odlišné osobní zkušenosti.
Unáhlený kompromis	Předpoklad, že pravdivé tvrzení leží uprostřed mezi protikladnými názory.
Omyl hazardního hráče	Předpoklad, že minulé náhodné výsledky ovlivňují budoucí náhodné výsledky.
Všechno, nebo nic	Předpoklad, že pokud nelze dosáhnout dokonalého výsledku, nemá snažení smysl.
Skládání	Předpoklad, že vlastnost části je zároveň vlastností celku.
Relativizování	Tvrzení je odmítnuto, protože každý má svou pravdu.
Rozdělování	Předpoklad, že vlastnost celku je vlastností každé části.
Rozvolnění pravidla	Konkrétní pravidlo je aplikováno příliš volně, popř. na případy, pro něž není určeno.
Unáhlené zobecnění	Obecný závěr vyvozený z malé skupiny případů.

Klamající vzhled	Předpoklad, že co je pěkné, je pravdivé.
Unáhlený závěr	Závěr vyvozený bez zamyšlení nad jinými možnými výklady.
Dvojsmysl	Slovo je použito ve dvou různých významech s předpokladem, že jde o jednu a tutéž věc.
Chybná příčina	
Potvrzení účinku	Předpoklad, že pozorovaný účinek mohl být vyvolán jen jednou příčinou.
Přehlédnutí společné příčiny	Předpoklad, že existuje příčinný vztah mezi dvěma událostmi, jež jsou ve skutečnosti vyvolány třetí událostí.
Vyvrácení příčiny	Předpoklad, že když nenastala příčina, nemohlo dojít k účinku.
Logický kruh	Vyvodit závěr, jež je totožný jako některý z předpokladů argumentu.
Společně, tedy proto	Tvrzení, že události, jež se vyskytují zároveň, musí být v příčinném vztahu.
Vytloukání klínu klínem	Předpoklad, že chyba může být opravena jinou chybou.
Poté, tedy proto	Tvrdit, že události, jež se vyskytují po sobě, jsou v příčinném vztahu.
Obsahové chyby	
Účelové doplnění	Doplnit dílčí neověřené předpoklady ve snaze zachránit svůj argument.
Svůdná názornost	Popsat okrajovou událost barvitě a s detaily, jež mají vzbudit zdání, že jde o obvyklý stav věci.
Potvrzovací slepota	Věnovat pozornost jen důkazům podporujícím náš závěr.
Odvedení pozornosti	Předložení nesouvisejících důvodů s cílem zmást protistranu.
Zamlčení	Záměrné pomínutí důkazů, odporujících našemu závěru.
Chybné dilema	Předložení dvou řešení jako jediných možných.
Lež	Vědomě tvrzená nepravda.
Kluzký svah	Předpoklad, že drobná změna musí vést k řetězci nežádoucích důsledků.
Nevyvratitelnost	Tvrdit něco, co nelze nijak smysluplně vyvrátit či potvrdit.
Chybné útoky	

Útok na osobu	Předložení nesouvisejících výhrad vůči protistraně, ne kvůli jejímu argumentu.
Nelichotivé zařazení	Odmítnout tvrzení proto, že je podobné stanovisku nežádoucí osoby nebo skupiny.
Útok na nezávislost mluvčího	Odmítnout závěr protistrany, protože by byl takový závěr pro protistranu výhodný.
Přesunutí důkazního břemene	Odmítnout hájit své tvrzení a předpokládat, že hájit by se měla protistrana.
Útok na původ tvrzení	Odmítnout tvrzení kvůli jeho původu.
Figurína	Vytvoření zkreslené a oslabené verze argumentu protistrany a jeho odmítnutí.

Zdroj: Argumentační fauly [online]. Masarykova univerzita. Centrum občanského vzdělávání. [Cit. 2019-11-03].
Dostupné z: <http://www.obcanskevzdelavani.cz/work/ke-stazeni/argumentacni-fauly-A4-barva.pdf>

McCandlessova typologie představuje komplexní přehled argumentačních chyb, které mohou být užitečným vodítkem při argumentačních analýzách.

2 Verbální a neverbální projev

Tématem následující kapitoly je verbální a neverbální projev a jejich vybrané aspekty. Verbální komunikací rozumíme vyjadřování se prostřednictvím slov, pomocí určitého jazyka. Verbální komunikace může být přímá či zprostředkovaná, mluvená a psaná, živá či reprodukována.⁴⁵ Způsoby použití jazyka se zabývá obor s názvem pragmatika, který popisuje vztahy mezi jazykem a vnějším světem vyjádřeným tímto jazykem. Verbální komunikace je nutnou společenského života, přičemž pro efektivní porozumění mezi účastníky komunikace je podstatný i neverbální projev, kterým se budeme zabývat v samostatné podkapitole.

V souvislosti s verbálním projevem je nutné zmínit se i o paralingvistických složkách řeči, které jsou jeho nedílnou součástí. Dle Mareše a Křivohlavého jde o intenzitu hlasového projevu, tónovou výšku hlasu, barvu hlasu, rychlost projevu, přestávky v projevu, akustickou náplň přestávek, přesnost projevu, způsob předávání slova a délku projevu.⁴⁶ Lotko hovoří o suprasegmentálních (prozodických) prostředcích, jež definuje jako zvukové modulátory, mezi které řadí větnou intonaci (kadenci a antikadenci), frázování řeči, větný přízvuk a větný důraz, mluvní tempo (přičemž rozlišuje mluvní tempo národní a individuální) a silové odstínění a zabarvení hlasu.⁴⁷

2.1 Neverbální projev

Neverbální projev dokresluje projev verbální, může však fungovat i samostatně (má tedy význam i bez použití slov). Mimoslovní komunikace zahrnuje mimiku, gestiku, proxemiku, haptiku, posturiku, kinesiku, neverbální aspekty řeči (paralingvistiku), pohledy očí a fyzické aspekty vlastního zjevu. Zde se zaměříme především na gesta a mimiku, které považujeme v souvislosti s diskusními pořady v televizi za nejpodstatnější.

Gesta můžeme charakterizovat jako pohyby, jež při verbálním projevu automaticky provádíme rukama, hlavou nebo celým tělem.⁴⁸ Gesta nesou sdělovací i expresivní funkci (například zatnutím pěsti značíme hněv apod.). Přiměřené užívání gest oživuje verbální projev a činí jej poutavějším, srozumitelnějším a názornějším. V případě verbální komunikace existují rozdíly mezi jednotlivými mluvčími například v obsahu slovní zásoby, analogicky i v oblasti nonverbální komunikace lze najít rozdíly v míře, rychlosti, rozmanitosti a síle gest.⁴⁹ Z těchto

⁴⁵ MIKULÁŠTÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 98.

⁴⁶ MAREŠ, Jiří a Jaro Křivohlavý. *Sociální a pedagogická komunikace ve škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, s. 62-63.

⁴⁷ LOTKO, Edvard. *Kapitoly ze současné rétoriky*. 3. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, s. 63-71.

⁴⁸ ČERNÝ, Vojtěch. *Řeč těla. Neverbální komunikace pro obchodníky i běžný život*. Brno: Computer Press, 2007, s. 63.

⁴⁹ ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena. *Rétorika*. Praha: Grada, 2006, s. 161.

individuálních charakteristik lze vyčíst temperament komunikátora, jeho emoční ladění, sebevědomí apod.⁵⁰

Pokud zná komunikátor významy jednotlivých gest a je si vědom svého individuálního projevu a jeho charakteristik, může svou gestikulaci vědomě ovládat a vyvarovat se různých gest takovým způsobem, aby neprozradil své pocity a postoje.⁵¹ Dalším kladným rysem gestikulace je skutečnost, že komunikátor může jejím prostřednictvím zdůraznit podstatné informace. Gestikulace rovněž napomáhá ke zmírnění napětí a trémy. Pokud však komunikátor gestikuluje přehnaně, může to na publikum působit směšným dojmem.⁵²

Mimikou chápeme výrazivo obličeje, který modifikujeme prostřednictvím obličejových svalů. Z výrazu tváře může recipient sdělení rozpoznat citové rozpoložení, sympatie (nebo naopak antipatie), souhlas (či nesouhlas) a podobně. Stěžejní jsou přitom oči a ústa.⁵³ Stejně jako gestikulace i mimika může buď podkreslovat verbální projev, nebo se může vyskytovat samostatně. Vhodné je užívat mimiku přiměřeně, přehnaná mimika vyvolává dojem afektovanosti.⁵⁴ Komunikátor může výrazy ve tváři vědomě kontrolovat, čímž dosáhne toho, že z jeho tváře komunikační partner nepozná jeho emoce či postoje.⁵⁵

Důležitým aspektem nonverbální komunikace je komunikace pohledem. Zkušené rétorie se snaží udržet oční kontakt s publikem a zároveň jej rovnoměrně rozdělit mezi všechny účastníky, čímž udržují jejich stálou pozornost a působí osobnějším a vřelým dojmem. Naopak těkavý pohled evokuje nervozitu či nejistotu řečníka. V dialogu se střídá přímý oční kontakt s pohledy na okolní předměty.⁵⁶

2.2 Zásady správného mluveného projevu

To, jakým způsobem se člověk verbálně projevuje, je prostředkem jeho estetického působení na recipienty jeho sdělení. V kontextu ke konkrétní situaci je v rámci mluveného projevu očekávána jistá obsahová i formální úroveň, která, pokud není dodržena, může mít negativní důsledky na projev jako celek. Na druhou stranu i snaha o hyperkorektní vyjadřování může

⁵⁰ MAŘÍKOVÁ, Marie. *Rétorika: manuál komunikačních dovedností*. 2. dopl. vyd. Brno: Professional Publishing, 2001, s. 66.

⁵¹ HÁJKOVÁ, Eva. *Rétorika pro pedagogy*. Praha: Grada, 2011, s. 156.

⁵² SVOBODOVÁ, Marie. *Mluv, mluv... zajímáš mě. Praktický průvodce mluveným projevem*. Praha: Pragoeduca, 2002, s. 60.

⁵³ ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena. *Rétorika*. Praha: Grada, 2006, s. 162.

⁵⁴ SVOBODOVÁ, Marie. *Mluv, mluv... zajímáš mě. Praktický průvodce mluveným projevem*. Praha: Pragoeduca, 2002, s. 60.

⁵⁵ ČERNÝ, Vojtěch. *Řeč těla. Neverbální komunikace pro obchodníky i běžný život*. Brno: Computer Press, 2007, s. 97.

⁵⁶ HŮRKOVÁ-NOVOTNÁ, Jiřina. *Kultura mluveného projevu. Strategie umění komunikace*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1994, s. 23-24.

působit rušivým a nepřirozeným dojmem. Z hlediska hlasové kultury jsou požadavky na hlasový projev následující:⁵⁷

- zřetelná a srozumitelná artikulace,
- zvučný a barevně bohatý příjemný hlas,
- zdravý, nenásilný a nenucený zvuk,
- správná intonace a výrazová modulace projevu.

Jednou z nejpodstatnějších zásad mluveného projevu je jeho spisovnost, a to zejména při veřejných projevech, projevech v médiích, ve školách apod. U méně oficiálních projevů je možné použít i hovorové prostředky, popřípadě prostředky knižní či archaické. Podstatná je správná dikce, správné dýchání, korektní tvoření hlásek a příjemný tón hlasu. Aby byl projev pro posluchače srozumitelný, je nutné správně artikulovat. Nepřesná artikulace vzniká především jako důsledek sklonu k pohodlnosti a užívání rysů české artikulací báze. Jiným důvodem špatné výslovnosti je logopedická vada, například dyslalie, balbuties anebo palatolalie.⁵⁸

Komunikátor by měl svou promluvu opatřit vhodnou intonací, která umožní posluchači rozlišit otázky, rozkazy, přání anebo neutrální sdělení. Čeština nedisponuje pevným slovosledem, proto není bez intonace možné odlišit věty oznamovací od přacíh apod. Další důležitou zásadou mluveného projevu je vyvarovat se zrychlování při nervozitě, časové tísní či nedostatečné zainteresovanosti publika. Dodržet bychom měli takové tempo řeči, díky kterému bude proslov srozumitelný.⁵⁹

DeVito doplňuje výše uvedené o zásady konverzace, konkrétně se jedná o zásadu recipacity, zásadu dialogu a zásadu bezprostřednosti. Zásada recipacity umožňuje obracet tok informací mezi komunikátorem a recipientem. Dle zásady dialogu platí, že respektujeme druhého takovým způsobem, že mu přiznáváme právo volby bez nátlaku. Nakonec zásada bezprostřednosti tvrdí, že bezprostřednost je nejlepší charakteristikou efektivní komunikace. V jejím rámci o sebe mluvčí i posluchač projevují zájem, pozornost a sympatie.⁶⁰

2.3 Specifika mluveného projevu

V rámci této podkapitoly se zaměříme na chyby, kterých se mluvčí při mluveném projevu často dopouští. Jednou z nejfrekventovanějších chyb v mluveném projevu, kterou má publikum možnost zaznamenat, je vyplňování pauz či chvíle váhání tzv. hezitačními zvuky. Rozlišujeme

⁵⁷ PEŠOVÁ, Marie. *Rétorika - umění mluvit a jednat s lidmi*. Brno: CERM, 1998, s. 5.

⁵⁸ KROBOTOVÁ, Milena. *Spisovná výslovnost a kultura mluveného projevu*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, s. 8.

⁵⁹ Tamtéž, s. 6-7.

⁶⁰ DEVITO, Joseph A. *Základy mezikulturní komunikace: 6. vydání*. Praha: Grada, 2008, s. 193-197.

hezitační zvuky připomínající modifikaci samohlásky „e“, dalším typem hezitačního zvuku je setrvávání na určité hlásce či slabice. Ačkoli v rámci neformální každodenní komunikace jde o běžný jev, při veřejných mluvených projevech je nežádoucí. Příčinou toho, že mluvčí použije hezitační zvuk, může být jeho váhání či neschopnost vyjádřit myšlenku.⁶¹

Výplňková slova (jinak též „slovní vata“), která používáme často nevědomě, mohou značit váhání, nejistotu či neobratnost ve formulaci myšlenky. Častými výplňkovými výrazy jsou například slova „jakoby“, „vlastně“, „prostě“, „jako“ apod., v téměř každém projevu můžeme zaslechnout zvuk „eee“.⁶² Nadměrné používání těchto výrazů může souviset s nedostatečnou slovní zásobou. Pokud má mluvčí nedostatečnou slovní zásobu, často se v jeho projevu setkáváme s hromaděním přídavných a podstatných jmen, používáním mnoha pasivních slovesných tvarů, nadužíváním abstraktních pojmů a přechodníků, nesprávnou prací se zájmeny a s nekorektním skloňováním a časováním.⁶³

V mluveném projevu se můžeme setkat i s chybami ve větné stavbě, které mohou mít za následek nesrozumitelnost či víceznačnost projevu. Obecně jsou pro komunikačního partnera srozumitelnější jednoduché věty než složitá souvětí. Ačkoli slovosled českého jazyka je relativně volný, řídí se dle jistých pravidel (například aktuální členění větné, stavba věty z mluvnického hlediska apod.). V rámci mluveného projevu je doporučeno mluvit spisovnou češtinou v hovorové podobě. Používání nespisovného jazyka působí neprofesionálně.⁶⁴

Mezi specifika mluveného projevu patří i tréma, která je součástí téměř každého veřejného proslovu. Uvádí se, že mírný stres je v souvislosti s kvalitou vystoupení prospěšný, naopak nadměrný stres působí na projev destruktivně.⁶⁵ Tréma je důsledkem obavy ze selhání, nedostatečné sebedůvěry, popřípadě obav z narušení projevu vnějším faktorem (selhání techniky apod.). Trému lze zmírnit širokým spektrem technik, kromě důkladné přípravy jde kupříkladu o metodu autogenního tréninku.⁶⁶

Abychom tuto problematiku shrnuli, můžeme konstatovat, že mluvčí se při svém verbálním projevu dopouštějí chyb, které bychom mohli rozčlenit do skupin na chyby obsahové (invenční, vyplývající z nedostatečné připravenosti projevu), stylové (chyby kompoziční a stylizační), stylizační (volba nesprávného pojmenování, nefunkční opakování slov, nadbytečné užívání slov apod.), syntakticko-stylistické (neobratné spojování vět, nepravá skladební dvojice,

⁶¹ CVRČEK, Václav. *Mluvnice současné češtiny. 1, Jak se píše a jak se mluví*. 2. vyd. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2015, s. 55.

⁶² MIKULÁŠTÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 122.

⁶³ ŠPAČKOVÁ, Alena. *Moderní rétorika: jak mluvit k druhým lidem, aby nám naslouchali a rozuměli*. Praha: Grada, 2003, s. 81-82.

⁶⁴ Tamtéž, s. 81-83.

⁶⁵ ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena. *Rétorika*. Praha: Grada, 2006, s. 147.

⁶⁶ HÁJKOVÁ, Eva. *Rétorika pro pedagogy*. Praha: Grada, 2011, s. 169-170.

hromadění pádů, nesprávný pořádek slov ve větě apod.), jazykové (použití slov v neadekvátní stylové oblasti), prohřešky proti logičnosti vyjadřování, prohřešky proti zachování pravdivosti projevu a řečnické zlovyky (hezitační zvuky, parazitní slova, mnutí oděvu, kývání tělem apod.).⁶⁷

⁶⁷ KROBOTOVÁ, Milena a Naděžda LUPÍNKOVÁ. *Úvod do stylistiky*. 2. 3. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1998, s. 36-37.

3 Diskusní pořady

Ve třetí kapitole práce se zaměříme na diskusní pořady, které tvoří výzkumné prostředí pro náš výzkum. V první podkapitole, která se bude zabývat konceptem diskusních pořadů, tento typ televizních pořadů definujeme a představíme jejich rámcovou modelovou strukturu. Ve druhé subkapitole se následně zaměříme na účastníky této formy diskuse a charakterizujeme jejich role. Nakonec ve třetí podkapitole uvedeme přehled a charakteristiku pro nás nejrelevantnějších diskusních pořadů v českých televizích.

3.1 Koncept diskusních pořadů

Televizní diskuse je specifickou komunikační situací, odehrávající se za konstantních podmínek (obvykle jde o prostor televizního studia, který disponuje určitým unifikovaným stylem dekorací a je charakteristický přítomností či naopak absencí publika, samotný diskusní pořad se pak vysílá v určité denní době a má stálou délku) a ve které platí jasně definovaný soubor pravidel rámcově determinovaný dramaturgickým plánem. Tento plán definuje, zda půjde o diskuzi konfrontativní, informativní, zábavnou apod. Z přítomnosti těchto stálých rysů diskusního pořadu můžeme vydedukovat, že na průběh této diskuse nemůžeme pohlížet jako na standardní komunikační situaci.⁶⁸ Osvaldová, Halada a kol. definují televizní diskuzi jako „*rozhovor polemického charakteru dvou nebo více účastníků, někdy řízen redaktorem (moderátorem)*“.⁶⁹

Televizní diskusní pořady můžeme dle jejich formy rozdělit na verbální, které jsou postavené na subjektivních výpovědích účinkujících, nebo mohou být kombinované s obrazovou argumentací. Dalším kritériem členění může být přítomnost/nepřítomnost diváků (diváci mohou být přítomni i nepřímo, například prostřednictvím telefonického spojení).⁷⁰

Ačkoli každý konkrétní televizní diskusní pořad má vlastní specifika, lze v širokém spektru pořadů tohoto typu identifikovat společný rámec. Televizní diskuse by v ideálním případě měla obsahovat úvod, vlastní diskuzi a shrnutí výsledků či jejich zobecnění. V úvodu jsou diváci uvedeni do problematiky, o které se bude následně diskutovat. Moderátor může zdůraznit, proč je podstatné diskutovat právě o tomto tématu. Dále jsou v úvodní části představeni jednotliví hosté, a pokud mají diváci možnost se diskuse zprostředkovaně účastnit například telefonickou formou, jsou o této možnosti informováni. Následuje vlastní diskuse, která by měla být kvalitní

⁶⁸ CHLEBOUN, Petr. Projekt kontinuální analýzy diskusních pořadů českých televizí. *Slovo a slovesnost*, 2003, roč. 64, č. 3, s. 193-200. ISBN 0037-7031, s. 193.

⁶⁹ OSVALDOVÁ, Barbora a Jan HALADA. *Praktická encyklopedie žurnalistiky*. 2., dopl. vyd. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-108-6, s. 47.

⁷⁰ BRABEC, Otto a Miroslav HLADKÝ. *Teorie televizní a filmové žurnalistické tvorby*. 2., *Základní metody televizní tvorby*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 261.

analýzou diskutovaného tématu. V závěru diskuse jsou pak shrnuty výsledky, ke kterým účinkující došli, popřípadě jsou zopakovány hlavní myšlenky.⁷¹

3.2 Účastníci diskuse a jejich role

V televizních diskusních pořadech obvykle vystupují moderátor a hosté. Moderátora můžeme definovat jako správce a usměrňovatele diskuse. Jde o průvodce pořadem, který tento pořad zároveň uvádí, řídí a prezentuje.⁷² Vzájemný vztah moderátora a hostů přitom není vztahem rovnocenných účastníků komunikace, což plyne zejména z práva moderátora klást otázky a požadovat přímou odpověď. Pokud se host přímé odpovědi vyhýbá, má moderátor právo jej přerušit, ačkoli v rámci běžného rozhovoru by šlo o hrubé porušení pravidel korektní komunikace. Nestejné postavení účastníků diskuse je akcentováno v pořadech konfrontačního charakteru, kde jsou fakta prověřována prostřednictvím ostré konfrontace mezi moderátorem a hosty. Pokud se role v diskusi začnou obracet, může se moderátor uchýlit k tzv. metamoderaci, kterou můžeme chápat jako „*explicitní pojmenování rolí v komunikaci moderátorem*“. Metamoderace může mít negativní i pozitivní konotace – jednat může jít o důsledek neschopnost moderátora řídit diskusi, ale i prostředek zajištění přehlednosti diskuze pro její diváky.⁷³ V tomto kontextu můžeme moderátora chápat jako prvek, který určuje, jak budou diváci jednotlivá sdělení uváděná v průběhu diskuse chápat.

Je podstatné, aby moderátor dbal na správně položený hlas a aby uměl ovládat svou mimiku a gesta. Jeho mluva by měla být srozumitelná a působit přirozeně a profesionálně. Štorkán k problematice moderátorova výkonu doplňuje krátký výčet nejčastějších chyb moderátorů, kteří „*nesledují svého partnera, který odpovídá na otázku, dívají se jinam, čtou si znovu připravené otázky, působí naprosto neúčastně, dokonce se dá říci, že lhostejně, občas mechanicky přikývnou a i ten nejnepozornější divák získává pocit, že jej rozmluva nezajímá, a že působí jako figuríny, které odríkávají někým jiným připravený text.*“⁷⁴

Moderátor plní v rámci televizní diskuse několik zásadních funkcí. Kromě toho, že interpretuje předem připravené texty, musí být schopen improvizace, která je založena na jeho všeobecném přehledu na straně jedné a hlubší znalosti o konkrétním oboru či tématu na straně

⁷¹ BRABEC, Otto a Miroslav HLADKÝ. *Teorie televizní a filmové žurnalistické tvorby. 2., Základní metody televizní tvorby.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 260-261.

⁷² OSVALDOVÁ, Barbora a Jan HALADA. *Praktická encyklopedie žurnalistiky. 2., dopl. vyd.* Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-108-6, s. 107.

⁷³ CHLEBOUN, Petr. Projekt kontinuální analýzy diskusních pořadů českých televizí. *Slovo a slovesnost*, 2003, roč. 64, č. 3, s. 193-200. ISBN 0037-7031, s. 194.

⁷⁴ ŠTORKÁN, Karel. *Publicistické žánry.* Praha: Novinář, 1980, s. 135.

druhé.⁷⁵ Klíčovou roli hraje osobnost moderátora, dá se říci, že moderátor je pro diváka identifikátorem programu.⁷⁶ Burton a Jiráček k funkci moderátora jakožto identifikátora diskusního pořadu doplňují, že pro mnoho typů diskusních pořadů je moderátor styčným bodem s publikem, který vytváří atmosféru pořadu.⁷⁷

Hladký a Brabec uvádějí sedm základních úkolů, které by měl moderátor plnit, aby byl kompetentní zajišťovat srozumitelný průběh diskuse:⁷⁸

1. Moderátor by měl být dobře informovaný o tématu, kterého se bude diskuse týkat.
2. Moderátor by se neměl v rámci diskuse omezovat pouze na formulování otázek.
3. Moderátor by neměl zapomínat, že zastupuje diváky, pro které je diskuse určena.
4. Moderátor by měl diskusi pevně řídit a vracet ji zpět k hlavnímu tématu, pokud se odchýlí nežádoucím směrem.
5. Moderátor by měl vytvořit podmínky pro navázání kontaktu mezi účastníky diskuse a diváky.
6. Moderátor by měl být schopen zasáhnout do pořadu v pravou chvíli a relevantním způsobem.
7. Moderátor by se měl chovat spíše jako hostitel, neměl by pořadu dominovat.

Dalším podstatným kritériem na osobu moderátora je jeho nestrannost. Ta může být analyzována prostřednictvím formální klasifikace všech promluv moderátora v rámci pořadu. Hodnocení nestrannosti moderátora je závislé na výběru otázek a na způsobu, kterým moderátor jednotlivé promluvy pronáší. Chleboun uvádí, že klíčovou operací v analýze nestrannosti je tzv. valuční relace, která „převádí prvky formální klasifikace [...] na kvality přisouzené formám na základě stylových hodnot“. Valuční relace převádí typy replik na tři základní hodnoty, které jsou neutrální (tj. promluva moderátora, jež se soustředí na práci s obsahem), konfrontační (tj. moderátorova promluva směrem k hostu, jenž posiluje očekávání konkrétní odpovědi jako jediné akceptovatelné) a vstřícná (tj. moderátorova promluva, ve které projevuje vstřícný postoj k hostu). Aby mohla být zjištěna nestrannost moderátorů, je vypočten tzv. rozptyl moderátorovy strategie, vyjadřující průměrný rozdíl v míře konfrontačnosti k jednotlivým hostům.⁷⁹

⁷⁵ OSVALDOVÁ, Barbora a Jan HALADA. *Praktická encyklopedie žurnalistiky*. 2., dopl. vyd. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-108-6, s. 107.

⁷⁶ RUB-MOHL, Stephan. *Žurnalistika: komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0158-8, s. 143.

⁷⁷ BURTON, Graeme a Jan JIRÁK. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal, 2001. Studium. ISBN 80-85947-67-6, s. 211.

⁷⁸ BRABEC, Otto a Miroslav HLADKÝ. *Teorie televizní a filmové žurnalistické tvorby*. 2., Základní metody televizní tvorby. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, s. 260.

⁷⁹ CHLEBOUN, Petr. Projekt kontinuální analýzy diskusních pořadů českých televizí. *Slovo a slovesnost*, 2003, roč. 64, č. 3, s. 193-200. ISBN 0037-7031, s. 194-196.

Jak je z výše prezentovaného výkladu evidentní, hlavní osobou televizního diskusního pořadu je moderátor. Role hostů, jejichž promluvy moderátor koriguje, spočívá v ucelené prezentaci vlastních názorů a v interakci s dalšími případnými hosty. Potřebou těchto hostů je především porazit soupeře a realizovat pozitivní sebe prezentaci v rámci politického marketingu.⁸⁰

3.3 Diskusní pořady v českých televizích

V českých televizích jsme za poslední dvě desetiletí měli možnost vidět množství diskusních pořadů různé kvality a různého zaměření. Poté, co v roce 1989 došlo k výraznému uvolnění společnosti v kontextu s pádem komunistického režimu, začala veřejnost projevovat zájem o informování o tématech, která byla do té doby spíše tabuizována. V devadesátých letech vznikly soukromoprávní televize, které na tuto potřebu reagovaly právě diskusními pořady, ve kterých mohli diváci sledovat názorový střet odborníků právě na tato témata.

Hlavním posláním diskusních pořadů bylo tedy informovat laickou veřejnost o aktuálních společenských problémech. Do televizních diskusí jsou zváni zástupci různých názorových proudů, divák má tedy možnost slyšet různé úhly pohledu na konkrétní záležitost. V českých televizích v současné době výrazně dominují diskusní pořady, orientující se na události z politiky. V následujících odstavcích stručně představíme diskusní pořady, které budeme analyzovat v praktické části práce – konkrétně jde o pořady *Otázky Václava Moravce*, *Máte slovo s M. Jílkovou* a *Duel Jaromíra Soukupa*.

Diskusní pořad *Otázky Václava Moravce* vysílá Česká televize od 4. ledna 2004. Vývoj tohoto pořadu prošel několika fázemi, z nichž každou charakterizuje změna v charakteristice pořadu (například změna vysílacího času, výměna studia apod.). S *Otázkami Václava Moravce* začal diskusní pořad České televize poprvé propagovat moderátora již v názvu, čímž došlo k jeho signifikantní personalizaci. Mottem pořadu je „Témata, o kterých se začne mluvit.“⁸¹ Hosty jsou především politici, se kterými moderátor konfrontačním stylem diskutuje aktuální témata. Krátce došlo ke změně moderátora – mezi dubnem a srpnem 2005 moderoval pořad, který krátce změnil název na *Otázky ČT, Jan Němec*. Do pořadu jsou zváni primárně politici, ale objevují se i odborníci z oblastí, o kterých je právě diskutováno. Moderátor Václav Moravec má specifický styl – je průrazný a neváhá skočit hostu do řeči, aby jej přiměl přímo zodpovědět položenou otázku. Charakteristická je pro něj vysoká míra připravenosti na debatu, často odkazuje na citace

⁸⁰ ČMEJRKOVÁ, Světa. *Styl mediálních dialogů*. Praha: Academia, 2013. ISBN 978-80-200-2267-7, s. 207.

⁸¹ *Otázky Václava Moravce* [online]. Česká televize. [Cit. 2019-12-01]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1126672097-otazky-vaclava-moravce/>

anebo průzkumy, dokládá grafy apod. Moderátor používá převážně spisovnou formu jazyka, do které vkládá oživující prvky (například neologismy).

Máte slovo s M. Jílkovou je diskusní pořad České televize, který se profiluje jako pořad, orientující se na aktuální témata, ve kterých se střetávají politické zájmy s potřebami veřejnosti. Do diskuse se mohou zapojit i sami diváci – buď veřejnou formou přímo ve studiu, nebo prostřednictvím SMS zpráv.⁸² Styl Michaely Jílkové je konfrontační, s vysokou mírou intruzí, která je pro pořad specifická. Četnost intruzí je způsobena charakterem pořadu, který je postaven na prezentaci protichůdných názorů větším počtem diskutujících. Divák si na promluvách Jílkové všimne kromě jisté fragmentárnosti i syntaktických a stylistických chyb a častého používání hovorových výrazů. Co se týče neverbální komunikace, používá moderátorka výrazná gesta, kterými zaujímá dominantní pozici a usměřňuje hosty.

Duel Jaromíra Soukupa je diskusním pořadem, vysílaným soukromou televizí Barrandov. Moderátor Jaromír Soukup je zároveň generálním ředitelem této televizní stanice. Účelem pořadu má být poskytování věcné diskuse politiků.⁸³ Již první díly tohoto pořadu byly ze strany Rady pro rozhlasové a televizní vysílání označeny za porušení zákona o televizním vysílání, konkrétně měl Soukup porušit povinnost, podle které musí provozovatel zajistit dodržování zásad objektivitu a vyváženosti a nevýhodňovat žádnou politickou stranu či hnutí.⁸⁴ Moderátorský styl Soukupa je charakteristický výraznou gestikulací. Jeho promluvy obsahují množství stylistických chyb a jsou často fragmentární.

⁸² Máte slovo [online]. Česká televize. [Cit. 2019-12-01]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10175540660-mate-slovo-s-m-jilkovou/>

⁸³ Duel Jaromíra Soukupa [online]. TV Barrandov. [Cit. 2019-12-02]. Dostupné z: <https://www.barrandov.tv/duel-jaromira-soukupa>

⁸⁴ SEZEMSKÝ, Jirí. Duel Jaromíra Soukupa na TV Barrandov protěže Babiše a Okamuru [online]. FORUM 24. [Cit. 2019-12-02]. Dostupné z: <https://www.forum24.cz/duel-jaromira-soukupa-na-tv-barrandov-protezuje-babise-a-okamuru/>

4 Praktická část

V praktické části práce představíme metodologické aspekty práce, načež se budeme zabývat samotnou analýzou vybraných děl diskusních pořadů Otázky Václava Moravce, Máte slovo s M. Jílkovou a Duel Jaromíra Soukupa.

4.1 Metodologie práce

V metodologickém ukotvení práce budeme prezentovat konceptuální rámec (tedy koncepty, ke kterým budeme svůj výzkum vztahovat), cíl práce a výzkumné otázky.

4.1.1 Konceptuální rámec

Pro náš výzkum jsou relevantní koncepty medializace a diskurs desaussurovského parole. Medializací rozumíme sociální změnu, která přišla s rozšířením masových médií. Jde o klíčový fenomén současné společnosti, který je specifický několika rysy: extenzí, substitucí, amalgamizací a akomodací. Extenze je rozšířením přirozených hranic lidských komunikačních schopností v prostoru i času a v zakódování sdělení (jinak řečeno ve způsobu, jakým se vyjadřujeme). Z hlediska médií jde o boj o vzácný čas recipienta sdělení (diváka) prostřednictvím neomezeného času médií. Substituce je termín vyjadřující skutečnost, že masová média zastupují sociální aktivity a instituce, jsou tedy jejich náhražkou. Ačkoli média v tomto kontextu nahrazují člověku sociální kontakt, de facto jej desocializují. Dalším rysem medializace je akomodace, kterou můžeme chápat jako přizpůsobování sociálních sfér médiím. Nakonec posledním rysem je amalgamizace, tedy směšování mediálních a nemediálních aktivit, též mediální a sociální reality.⁸⁵

Jazyk (*langue*) je podle de Saussura možné pojímat jako vnitřně strukturovaný a poměrně vyvážený, uzavřený a stabilní systém jednotek definovaných vztahy k jiným jednotkám a dále jako systém pravidel jejich kombinace v jazykových strukturách. Mluvu (*parole*) pak chápeme jako mluvní akt, při jehož produkci a interpretaci konkretizujeme jazyk (*langue*). V tomto kontextu můžeme jazyk (*langue*) a mluvu (*parole*) chápat jako dva aspekty jednoho jevu.⁸⁶ Analýzu diskurzu desaussurovského parole budeme v práci zkoumat prostřednictvím zaměření

⁸⁵ JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Masová média*. 2., přepracované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0743-6, s. 85.

⁸⁶ MACHÁČKOVÁ, Eva. O názorech na dichotomii *langue* a *parole* I. *Slovo a slovesnost*, 1987, č. 48, s. 232-239. ISSN 0037-7031, s. 233.

se na konkrétní promluvy. Abychom dali této analýze jasnou osnovu, inspirovali jsme se Dell Hymseovým modelem určeným pro zkoumání etnografie řeči, která má osm složek:⁸⁷

1. Setting (situace),
2. Participants (účastníci),
3. Ens (cíle a výsledky),
4. Act (řečový akt a jeho specifikace),
5. Key (tón, ve kterém se komunikuje),
6. Instruments (nástroje, kódy, komunikační kanály),
7. Norms (normy interakce) a
8. Genus (kategorie řečových aktů).

Komunikační situace je vymezena vybranými televizními diskusními pořady zaměřenými na aktuální témata, které jsme stručně charakterizovali v příslušné kapitole teoretické části. Participanty pořadů jsou v případě Otázek Václava Moravce a Duelu Jaromíra Soukupa aktéři politické scény (zástupci z řad politiků, často zastávající vyhraněné a protichůdné názory), v pořadu Máte slovo s M. Jílkovou jde kromě moderátorky a politiků i o zástupce z řad odborné i laické veřejnosti. Charakter účastníků diskuse má dopady na tón, ve kterém se komunikuje.

Obecně je cílem televizních diskusních pořadů informovat veřejnost, nicméně je nutné zmínit se i o dalších cílech. Z pohledu televizní stanice, která konkrétní pořad vysílá, je podstatné zaujmout diváky – v této souvislosti je podstatné, aby byla diskuse pro diváky zajímavá, proto jsou do diskusních pořadů obvykle zváni příznivci protichůdných názorových proudů a moderátoři se snaží jejich konfrontací dosáhnout sporu. Na druhou stranu je nutné udržet určitý standard, proto se moderátor snaží udržet tyto konfrontace na seriózní úrovni. Spojením informační funkce a funkce zábavní získává pořad charakter infotainmentu. Z pohledu účinkujících hostů, kterými jsou většinou zástupci politické sféry, hovoříme o politickém marketingu, kdy se účinkující politický subjekt snaží informovat své stávající či potenciální voliče o svém postoji a zaujmout je. Obecně můžeme hovořit o persvazivní funkci, tedy o snaze přesvědčit recipienta sdělení o relevanci názoru řečníka. Čmejková upozorňuje, že hosté v politických debatách musí kontinuálně přizpůsobovat svůj projev novým situacím v dialogické interakci, aby uspěli jak v dialogu s oponentem, tak aby vyhověli požadavkům moderátora.⁸⁸

Další složkou je řečový akt, který je funkční jednotkou parole. Zde můžeme odkázat na teorii mluvních aktů J. L. Austina, rozvinutou J. R. Searlem. Dle teorie mluvních aktů mluvčí řečí vykonává určitý akt s určitým cílem, podněcující určité efekty a účinky. Je však nutné

⁸⁷ HYMES, Dell. Models of Interaction of Language and Social Life. In: GUMPERZ, John J. a Dell HYMES. *Directions in sociolinguistics: the ethnography of communication*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1972, s. 35-71. S. 37.

⁸⁸ ČMEJRKOVÁ, Světa. *Styl mediálních dialogů*. Praha: Academia, 2013. ISBN 978-80-200-2267-7, s. 59.

rozlišovat záměrné a nezáměrné vyvolání účinky. Aby byla komunikace úspěšná, musí v jejím průběhu proběhnout následující akty: lokuční akt (pronesení výpovědi v tradičním slova smyslu), ilokuční akt (pronesení výpovědi, která má konkrétní konvencionalizovanou platnost; prostřednictvím tohoto aktu mluvčí uskutečňuje svůj záměr). Nakonec perlokuční akt je výsledkem lokučního a ilokučního aktu. Perlokučním aktem mluvčí ovlivňuje adresáta.⁸⁹

Komunikačním kanálem zkoumaného parole je veřejnoprávní Česká televize a soukromá TV Barrandov. Prostředky jsou argumenty, které budeme podrobně zkoumat v analytické části práce, a kódem je jazyk. Další složkou jsou normy, konkrétně normy zdvořilosti a chování. V souvislosti s normami interakce je podstatné sledovat i míru oficiality diskuse, výběr lexikálních prostředků a neverbální komunikaci. Poslední složkou modelu jsou žánry (kategorie řečových aktů) – v našem případě jde o televizní politickou debatu.

4.1.2 Volba metody

Pro náš výzkum jsme zvolili argumentační analýzu. Při této analýze si budeme všimát, jaké argumentační postupy (explikaci, implikaci, indukci, dedukci) si diskutující volí, aby prosadili svá tvrzení. Pozornost zaměříme na nedovolené prostředky argumentace, tedy tzv. argumentační fauly, které jsme si detailně představili v příslušné kapitole teoretické části.

V diskusních pořadech ovlivňuje strukturu argumentace dialogická forma komunikace. Argumenty nejsou předkládány jasně, zřetelně a logicky a často ani nejsou opatřeny všemi komponenty. Argumentace v diskusi nemá jasnou liniovou podobu tak, jak ji známe od teoretiků. Argumenty mohou mít například obrácenou strukturu, nebo mohou být složené z několika premis, které se slučují do předzávěrů, jež tvoří závěr hlavní (či více závěrů).⁹⁰ Jde o jednu z komplikací v procesu argumentační analýzy v prostředí televizní diskusní debaty.

Další komplikací je skutečnost, že zatímco v psaném textu je relativně snadné rozpoznat argument a určit jeho platnost, v mluveném proslovu je často obtížné sledovat argumentační linie jednotlivých diskutujících. Pomůckou mohou být spojky, které spojují premisu a závěr, například „a proto“, „z toho důvodu“, „a tedy“ apod. Jelikož v souvislosti s mluveným projevem prakticky nelze využít analýzu prostřednictvím klasických logických přístupů (vzorců), je nutné sledovat použití jazyka a formulaci vět. V mluvené argumentaci se mísí argumenty s názory a explanacemi (explanaci odlišuje od argumentu nepřítomnost odůvodnění), rovněž se rozbíjí argumentační

⁸⁹ AUSTIN, J. L. *Jak udělat něco slovy*. Praha: Filosofia, 2000. ISBN 80-7007-133-8, s. 110.

⁹⁰ DAVIES, Jacqueline M. *Good reasons for better arguments: an introduction to the skills and values of critical thinking*. Peterborough, Ont: Broadview Press, 1997. ISBN 978-155-1110-592, s. 74

struktura a jednotlivé elementy jsou řazeny jinak než dle teoretických modelů.⁹¹ Při analýze argumentů je nutné mít na paměti, že platný argument není totéž, co argument pravdivý.

4.1.3 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Cílem výzkumu je realizovat argumentační analýzu vybraných politických televizních diskusních pořadů. Pro účely efektivního směřování výzkumu ke stanovenému cíli jsme sestavili následující výzkumné otázky:

- Dominují v promluvách řečníků věcné či nevěcné argumenty?
- Jaké druhy nevěcných argumentů řečníci využívají?
- Jakou roli hrál v diskusi moderátor? Dařilo se mu plnit jeho funkci?

⁹¹ EEMEREN Frans H. a Rob GROOTENDORST. *A systematic theory of argumentation: the pragma-dialectical approach*. New York: Cambridge University Press, 2004. ISBN 05-215-3772-X, s. 32.

4.2 Analýza argumentace v konkrétních diskusních pořadech

V následující části bude realizována samotná analýza argumentace ve vybraných diskusních pořadech. Z každého politického diskusního pořadu jsme vybrali jeden díl, který se vyznačoval hojnou a často afektovanou argumentací, a tuto argumentaci jsme následně analyzovali.

4.2.1 Otázky Václava Moravce

Z pořadu Otázky Václava Moravce jsme zvolili díl, vysílaný dne 4. října 2015, ve kterém kromě moderátora Václava Moravce účinkovali političtí představitelé Andrej Babiš a Miroslav Kalousek. Doplňme, že v době realizování diskuse byl Andrej Babiš (předseda hnutí ANO) vicepremiér a ministr financí a Miroslav Kalousek (TOP 09) vystupoval jako bývalý ministr financí a první místopředseda strany. Tento konkrétní díl se nám zdál zajímavým již z toho důvodu, že byl hojně medializován, přičemž dvojice účinkujících politiků akcentuje politickou i mediální scénou až do současné doby. Jde tedy nejen o diskusi, ve které dominuje celé plejáda relevantních i nerelevantních argumentů, ale zároveň jde o jakýsi exkurs do minulosti vztahu mezi dvěma konkrétními politiky, který se stal již téměř ikonickým pro českou politickou scénu.

Jak ujišťoval v úvodu debaty moderátor Václav Moravec, měla se diskuse původně týkat migrační krize a dopadů tohoto jevu na českou politiku. Nicméně hned na počátku diskuse hosté odvedli debatu od předesílaného tématu a stočili ji do osobní sféry, takže migrační krize se nakonec diskuse až na několik drobných výjimek vůbec netýkala. Vzájemné osobní útoky mezi hosty však skýtají možnost dovědět se mnoho informací (pravdivých i nepravdivých) o tehdy aktuální politické situaci u nás. Osobní charakter debaty měl podíl na tom, že byla méně kultivovaná, a že počet premis v poměru k počtu promluv jednotlivých diskutujících byl velmi nevyrovnaný.

K obecné charakteristice debaty lze doplnit, že promluvy řečníků byly co do počtu nevyvážené – dominoval jednoznačně Andrej Babiš, který měl více prostoru než Miroslav Kalousek, což lze interpretovat jako nezdar ze strany moderátora při pokusu o vyrovnanou debatu. Andrej Babiš měl v průběhu diskuse často sklon křičet v kontextu s mírou jeho rozčilení. Pravděpodobně kvůli vyšší rychlosti mluvního tempa, které mělo dopady i na více prostoru věnovaného jeho vyjádřením, se dopouštěl mnohých syntaktických chyb a nedodržování větné intonace. Jeho špatné frázování řeči mohlo divákům ztěžovat porozumění jeho promluvám, naopak Babišův větný přízvuk a důraz lze hodnotit pozitivněji. Miroslav Kalousek se snažil debatovat bez nadměrného zvyšování hlasu, rozčilení se v jeho případě projevuje spíše chvěním

hlasu (což má souvislost s chybnou respirací). Jeho mluvní tempo je přiměřené, stejně tak frázování řeči. Bez problémů se jeví i větný přízvuk, důraz a intonace.

V oblasti neverbální komunikace můžeme sledovat nekongruentní postoj obou hostů. Zatímco Babiš sedí strnule v mírném předklonu a nohy má zkřížené dozadu, což bychom mohli interpretovat jako pocit ohrožení, Kalousek sedí uvolněněji a pokud chce vyjádřit pobavení v reakci na některé výroky svého oponenta, zhoupne se na židli dozadu. Zpočátku sedí s nohama rozkročenýma, což lze interpretovat jako pocit neohroženosti, s postupem debaty však zaujímá bojovnější pozici. Babišova gestika je obecně dynamičtější, Kalousek zase v průběhu debaty hojně používá regulátory (kroutí hlavou ve znamení nesouhlasu).

První předložená premisa se týkala toho, zda se Andrej Babiš koriguje, aby nevypadal jako „antikalousek“, a zda se naopak kontroluje Miroslav Kalousek takovým způsobem, aby nevypadal jako „antibabiš“. Andrej Babiš používá argument *ad rem*, když konstatuje, že „Tak já nejsem antikalousek.“. Následně se odvolává na „ataky“ mnoha politických stran, což lze označit za *argumentum ad misericordiam*. Další argument, ve kterém Babiš premisu obrací a konstatuje, že žádná opozice vůči vládě neexistuje, jelikož tato opozice je soustředěna pouze na jeho osobu, můžeme považovat za argument kruhem. Babiš plynule mění téma argumentace a hovoří o tom, že předpovědi, podle kterých mělo hnutí ANO dopadnout jako Věci veřejné, se nenaplnily, což můžeme považovat za *argumentum ad populum*. V prohlášení, že „*Tam je obrovská, obrovská kampaň a my samozřejmě jsme ztratily preference, protože tady se stále lže o elektronické evidenci tržeb.*“ uplatňuje Babiš *fallacia non causae ut causae*, tedy uvádí falešnou příčinu. To můžeme interpretovat zároveň jako argument *ad misericordiam*. V reakci na moderátorovu otázku, zda se hnutí ANO začíná profilovat jako středově levicová strana, používá Babiš (nevědomě či cíleně) fragmentární a nekonzistentní vyjádření. To lze hodnotit jako snahu o odvedení pozornosti. V rámci argumentace na první premisu se Babiš dále dopustil argumentu *ad personam*, argumentu *ad hominem* a strategie, v rámci které se snažil na svého protiřečníka vyvíjet nátlak, aby ztratil tvář a rozzlobil se.

Kalouškova argumentace působí konzistentněji než argumentace Babišova, která trpí hojnými expresivními a nespisovnými výrazy, epanastrofami a polyptotony. Na premisu ohledně svého „antibabišovského“ postoje reaguje zesměšňováním výroku svého argumentačního protivníka, když konstatuje, že „*Já snad nebudu reagovat na tenhle ublížený pláč, který tady teď zazněl.*“. Následně vysvětluje význam termínu „antibabiš“, přes což se plynule dostává k následující analogii: „*Tam si myslím, že v podstatě pro ten svůj model použil pan předseda celkem trefnou zkratku řídit stát jako firmu, několikrát to opakoval. To je korporátní model řízení státu. Korporátní model řízení státu, jenom připomínám, že stál u kolébky italského fašismu.*“. Tímto tvrzením se Kalousek evidentně snažil

dosáhnout negativního hodnocení Babiše u televizních diváků. Babiš následně reagoval tvrzením, že na rozdíl od něj Kalousek nezaložil žádnou novou politickou stranu, ale že přebral politiky z KDU-ČSL, na což Kalousek odpovídá, že argumentem *ad rem*, že v době vzniku TOP 09 byla ve straně 4 % bývalých členů KDU-ČSL. Následně se Kalousek snaží získat si přízeň diváků poukazováním na skutečnost, že TOP 09 je považována za tradiční politickou stranu, ačkoli její existence nemá dlouhého trvání, a že tato strana demonstruje jasné hodnotové ukotvení, jež je v konsensu s hodnotami demokracie.

Druhá premisa se ptala, proč opozice namísto vymezování se proti vládní politice nepředloží alternativní návrhy zákonů. Kalousek jádro této premisy označuje za problém, jenž způsobil střet mezi koalicí a opozicí. Za pomoci dedukce konstatuje, že ačkoli opozice předložila šedesát návrhů zákonů, koalice je nepřipustila na program schůze, protože důsledkem má být skutečnost, že opozice nedovolí projednat koaliční návrh dříve, než se projednají návrhy opoziční. Babiš Kalouskův monolog rušil četnými intruzemi, přičemž použil *fallacia non causae ut causae*, tedy uvedl falešnou příčinu, a argument *ad personam*, když zaútočil na Kalouska kvůli tomu, že údajně blokuje Poslaneckou sněmovnu tím, že její jednání přizpůsobuje svému časovému rozvrhu. Moderátor na to reagoval dovedením argumentu *ad absurdum*, když se Babiše zeptal, zda to má chápat tak, že Poslanecká sněmovna je natolik slabá, že své jednání přizpůsobuje tomu, že Kalousek jde na koncert. Babiš reagoval vysvětlením, že Kalousek může mluvit v rámci jednacího řádu, jak často chce, což Moravec doplňuje argumentem *ad hominem*, když konstatuje, že to může Babiš také. Babiš dále použil argument *ad misericordiam*, když apeloval na soucit diváků konstatováním, že kvůli koaličním partnerům, kteří nechtějí upravit jednací řád, nemůže pracovat. Kalousek používá argument *ad rem*, když uvádí, že sněmovna paralyzovaná není.

Třetí premisa se tázala, zda je standardní svolat mimořádnou schůzi Poslanecké sněmovny z důvodu zdanění hazardu. Kalousek používá argument *ad personam* a *fallacia non causae ut causae*, když konstatuje, že nemá možnost seznámit voliče s návrhy zákonů opozice, když je koalice nepovolí projednávat. Jako další důvod uvádí, že v Babišových novinách funguje censura, v reakci na což Moravec jeho argument dovádí *ad absurdum*, když připomíná, že existuje mnoho dalších novin. Babiš na třetí premisu reaguje argumenty *ad personam* a uvádí, že Kalouskův návrh o kompetencích státních firem považuje za „šikanózní“. Moderátor mu argumentem *ad hominem* odpovídá, že Babiš chtěl mít zase všechny firmy pod sebou, po čemž Babiš stočí diskusi k problematice zdanění hazardu, což lze považovat za argument *ad populum*. Za tento typ argumentačního faulu lze považovat i Babišovo konstatování, že jeho vláda chce navýšit důchody, ale opozice s Kalouskem v čele tento záměr blokuje. Kalousek obrací Babišův

argument proti němu, když doplňuje, že koalice návrhy opozice vůbec neprojednává. Následně diskuse stagnuje na vzájemném obracení argumentů proti sobě, což moderátor přerušuje opětovným položením otázky na postoj vůči návrhu o zdanění hazardu směrem ke Kalouskovi. Kalousek používá *argumentum ignorantiam*, který využívá neznalosti publika, když konstatuje, že pokud se na mimořádné schůzi projednají všechny návrhy opozice, předložené před návrhem poslance Volného, návrh podpoří – to je však nereálné vzhledem k počtu těchto návrhů.

Čtvrtá premisa zjišťovala, jakým způsobem bude Andrej Babiš hlasovat při projednávání novely zákona o veřejných zakázkách. Babiš se nejprve snaží změnit téma, když však moderátor na otázce dále trvá, prořekne se, že má k návrhu výhrady. Poté Babiš opět mění téma diskuse, když se upíná na problematiku registrace smluv. Argumentem *ad populum* konstatuje, že jen hnutí ANO bylo pro zveřejnění všech smluv. Následně používá argument *ad personam*, když tvrdí, že občané platí sedm miliard poplatků, přičemž ČSSD navrhuje nezveřejňovat smlouvy. Moderátor používá argument *non sequitur* a upozorňuje Babiše, že nezastupuje zájmy ČSSD. Babiš přesouvá rozhovor k problematice netransparentnosti České pošty, kde prostřednictvím zápisu dozorčí rady České pošty používá argument *autoritatem*.

Pátá premisa se týkala registru smluv a dotace soukromým firmám z veřejných rozpočtů. Kalousek v této souvislosti používá argument *ad populum*, kterým říká, že opozice chtěla zveřejnění smluv po firmách, které dostávají dotace vyšší jak dvacet milionů ročně. Doplnuje argumentem *ad personam*, kterým obviňuje hnutí ANO z nezdaru tohoto záměru. Babiš odpovídá také argumentem *ad personam* a zároveň argumentem *ad populum*, když apeluje na Kalouska, aby doložil, jaké dotace dostal Karel Schwarzenberg v období, kdy byl Kalousek ministrem financí. Dále se v diskusi opakují argumenty *ad personam* od obou diskutujících, což se snaží moderátor utnout výzvou ke změně strategie. Poté následují další argumenty *ad personam* ze strany Babiše, který však použije i argument *autoritatem*, když se odvolává na knihu Nadačního fondu proti korupci.

Šestá premisa se ptala, zda je Kalousek schopen zastat se Babiše z důvodu že finanční správa za úřadování obou těchto politických představitelů dala a odpustila penále ve výši přibližně šest miliard. Kalousek odpovídá explikací, když konstatuje, že „*Nejedná se o daně, jedná se o nařízené odvody a penále z porušení rozpočtové kázně.*“ Dále uvádí, že „*Každý to zná a každý ministr financí to zná.*“, což můžeme považovat za. Pokračuje argumentem *ad populum* a *ad personam*, když uvádí, že sám sobě nic neodpouštěl, kdežto Babiš ano. Babiš reaguje snahou vytvořit u diváků negativní obraz Kalouska tím, že uvádí, že Kalousek mohl odpouštět daně. Argumentem *ad absurdum* pak konstatuje, že on daně odpustit nemůže, protože to jde mimo něj. Kalousek uvádí, že netvrdil, že by Babiš odpouštěl sám sobě daně, ale že si odpouští penále za porušení

rozpočtové kázně. Moravec reaguje na jeho odpověď otázkou, zda si Kalousek myslí, že kdyby nebyl Babiš ministrem financí, nebylo by Agrofertu odpuštěno penále, na což Babiš reaguje rozzlobeně a snaží se převést téma debaty jinam, konkrétně ke státnímu rozpočtu.

Sedmá premisa se týkala státního rozpočtu na rok 2016. Moravec ze začátku upozorňuje, že z výsledků šetření vyplynulo, že lidé sice hodnotí vládu pozitivně v souvislosti s ekonomickou prosperitou státu, ale také mají obavy ze zadlužování. Babiš uvádí argument *ad rem*, když konstatuje, že je jediný ministr, který snížil dluh o 19,7 miliardy. Moravec však upřesňuje, že když debatoval s Babišem před rokem, Babiš naznačoval, že by jeho vláda mohla v roce 2017 předložit vyrovnaný rozpočet, což nebude. Babiš reaguje argumentem, v rámci kterého opraví Moravcovo „naznačoval“ na „vyslovil přání“, a dodá, že státní dluh snižuje. Argumentem *ad populum* je Babišovo konstatování, že Česká republika má druhou nejmenší zaměstnanost v Evropě, že vláda snižuje dluh a že si půjčuje peníze takovým způsobem, že je ještě dostává zpět – to Kalousek vzápětí vyvrací pomocí argumentu *ad auctoritatem*, když odpovídá citací údajů Ministerstva financí ČR. I přesto, že Kalousek předložil konkrétní data, konstatuje Babiš, že „rozpočet je snad poprvé v historii proticyklický. To znamená, že se nám daří dobře, ale zároveň šetříme a jdeme dolů s tím saldem.“. Babiš následně používá argument *ad personam* a *ad populum*, když obviňuje Kalouska, že daně získal od důchodců, a zároveň konstatuje, že on (Babiš) jim vrací sedm miliard korun. Debata se následně nese v duchu vzájemných urážek a argumentů *ad populum* a *ad personam*, což moderátor utíná přesunutím pozornosti diskutujících na jiné téma.

Osmá premisa se týkala Babišovy cesty po republice v rámci kampaně hnutí ANO před krajskými volbami v roce 2016. Babiš hojně využívá argumentu *ad populum*, když konstatuje, že „My nechceme žádné uprchlíky. My jich tady nebudeme mít, nemáme je a to, že nás přehlasovali, a tady někdo tvrdí, že jsme udělali málo. Ne, my tady ty uprchlíky mít nebudeme a my si vybereme, komu poskytneme humanitární pomoc.“. S tím, jak se debata chýlí ke konci, nabývají na četnosti argumenty *ad populum*, *ad personam* a *ad misericordiam* (Babiš například konstatuje, že namísto toho, aby byl v politice, mohl být se synem na Bohemce). Jak u Miroslava Kalouska, tak u Andreje Babiše můžeme pozorovat medializaci skrze nadměrné užívání argumentů *ad populum*, prostřednictvím kterých se snaží vylepšit vlastní obraz u diváků a naopak zhoršit jejich mínění o konkurentovi.

4.2.2 Máte slovo s M. Jílkovou

Pro argumentační analýzu vybraného dílu diskusního pořadu *Máte slovo s M. Jílkovou* jsme vybrali díl vysílaný 4. února 2016, který se týkal otázky, zda by mělo být realizováno referendum o vystoupení z Evropské unie. Stejně jako v případě dílu pořadu *Otázky Václava Moravce* jsme

se zaměřili na aktuální téma, které rezonuje společností, přičemž jsme zároveň vybírali takový díl, který budil zájem laické i odborné veřejnosti.

Ve vybraném díle účinkovali hosté z řad odborné i laické veřejnosti a politiků a příznivci a odpůrci referenda o vystoupení České republiky z Evropské unie. Z politické sféry přišli diskutovat Jan Bartošek (místopředseda KDU-ČSL a odpůrce referenda o vystoupení z EU) a Tomio Okamura (předseda hnutí Svoboda a přímá demokracie a zastánce referenda), z řad odborné veřejnosti byli pozváni Miroslav Zámečník (ekonom a odpůrce vystoupení z Evropské unie) a Vít Jedlička (ekonom a zastánce vystoupení z EU) a nakonec zástupci laické veřejnosti Ivo Petříček (odpůrce referenda a penzista z Říčan) a Aleš Brychta (zpěvák a odpůrce Evropské unie). Jelikož debata byla velmi rozsáhlého a zmateného charakteru a obsahovala enormní množství především zavádějících a zastrášujících výroků, budeme se v analýze soustředit na vzájemnou interakci mezi Janem Bartoškem a Tomiem Okamurou.

Nejprve však charakterizujeme diskusi jako celek. Diskuse se vyznačovala vysokou mírou nepravdivých výroků, přičemž nejčastějšími autory nepravd byli Tomio Okamura, Vít Jedlička a Jan Bartošek. Nejvíce prostoru získal Tomio Okamura, který jej však vyplnil především nepodloženými a zastrášujícími výroky – server Demagog.cz pro příklad uvádí Okamurovy lživé výroky o koridoru pro uprchlíky, o přijetí tři a půl tisíce migrantů a smyšlená vyjádření Evropské unie. Vít Jedlička zase informoval o vystoupení Rakouska ze Schengenu, které však nikdy nebylo realizováno, a o „faktu“, že České republice může být kvůli Lisabonské smlouvě přiděleno deset milionů uprchlíků.⁹²

Již v úvodu debaty použil Okamura argument *ad misericordiam*, když na otázku Jílkové, zda si je jistý, že nám po potenciálním odchodu z Evropské unie zůstane volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu, odpoví, že je v médiích cenzurován pro své „nepohodlné“ názory. Následně Okamura používá klamavou analogii, když vysvětluje, že smlouvy o volném pohybu výše zmíněných komodit je možné uzavřít i mimo členství EU. Jílková tento argument vyvrací prostřednictvím argumentu *ad absurdum*, když se Okamura ptá, zda si je jistý, že by tyto výhody byly automaticky a okamžitě. Okamura reaguje argumentem *ad ignorantiam*, když s vysokou mírou jistoty, podporovanou výrazy jako „pochopitelně“, „bezpochyby“ a „samozřejmě“ uvádí jako fakta svoje tvrzení, která jsou však pouze spekulacemi. Jan Bartošek reaguje argumentem *ad personam*, když osočuje Okamuru ze zneužití tématu a zároveň používá argumentační chybu bludného kruhu v důkazu (vychází z dosud neprokázaného předpokladu), když pobízí Okamuru, aby zároveň sdělil, že v souvislosti s vystoupením České republiky z Evropské unie by okamžitě

⁹² ZEMAN, Michal, Johana JANOUŠKOVÁ a Daniel URBÁNEK. Kotel nepravd, faulů a překřikování [online]. Demagog. Factcheck politických diskuzí, 10. února 2016. [Cit. 2019-12-07]. Dostupné z: <https://demagog.cz/diskuze/kotel-nepravd-faulu-a-prekrikovani>

přišlo o práci sedmdesát pět tisíc lidí. Okamura reaguje rovněž argumentem *ad personam*, když zvolává „*To je nesmysl!*“. Bartošek se snaží očernit Okamuru u publika poukazováním na jeho neetické skákání do řeči, načež používá argument *ad personam*, když uvádí, že Okamura chce poškodit Českou republiku a její občany. Jílková vstupuje do debaty faktem, že Česká republika je ze 75 % exportně závislá na Evropské unii, což Okamura odmítá bez dalšího vysvětlení s tím, že je to nesmysl. Následně položí Bartoškovi otázky s *ignoratio elenchi*, když se jej ptá, zda si myslí, že nám Německo zavře trh, když investovalo miliardy do Mladé Boleslavi.

Znovu se Okamura dostává k delšímu projevu poté, co Jílková pokládá otázku, zda by se nás uprchlická krize netýkala, kdybychom z Evropské unie vystoupili. Okamura se nejprve pokouší vyhnout se tématu odbočením k problematice dotací, Jílková jej však rychle usměrňuje, takže Okamura přímo odpovídá, že by se nás podle něj uprchlická krize v situaci vystoupení z Evropské unie netýkala. Následně se opět neúspěšně pokusí argumentovat o dotacích. Dále uvádí argument *ad populum*, když tvrdí, že vláda vyčlenila pro uprchlíky několik miliard, zatímco pro české důchodce zbyla směšně nízká částka. Bartošek reaguje na Okamuru argumentem *ad personam*, když konstatuje, že mu nebude „naskakovat“ na jeho populistickou linku. Následně *ad rem* vyvrací Okamurův argument o kvótách a slučování rodin. Za argument *ad misericordiam* můžeme označit Bartoškovu poznámku, že pokud Česká republika nebude přijímat migranty, kteří bojují o svůj holý život, dopouští se válečného zločinu. Argumentem *ad personam* je pak tvrzení, dle kterého Okamura „*jede protiuprchlickou linku zcela populisticky*“ a apeluje na primitivní strach. Pro Okamuru je v rámci této diskuse typická afektovanost, která se projevuje změnami mluvního tempa a nedostatečným vyslovováním sykavek, což působí, jako by mluvčí „šišlal“. Má tendenci hojně přerušovat ostatní diskutující.

4.2.3 Duel Jaromíra Soukupa

Díl pořadu Duel Jaromíra Soukupa, který jsme vybrali k argumentační analýze, byl odvysílán 31. srpna 2017. Již z počátku je evidentní moderátorova nervozita, která se projevuje strojeným odříkáváním evidentně dopředu připraveného textu. Ačkoli se moderátor občas pokusí o vtip, kvůli rétorickým nedostatkům působí výsledek minimálně rozpačitě, pokud ne přímo nemístně, jako například vtip o jednom ze zakladatelů společnosti Samsung, který skončil v severokorejském vězení. Moderátor již v úvodu pořadu výrazně vystoupil ze své role, když verbálně napadal nepřítomné politiky.

Hosty Jaroslava Soukupa byli Tomio Okamura a Pavel Vondráček (první místopředseda Poslanecké sněmovny). Jelikož díl není jednoznačně tematicky zaměřen (je avizováno, že se orientuje na témata, která jsou v politické scéně aktuální), má moderátor volnou ruku

při směřování diskuze takovým způsobem, jaký uzná za vhodný. Využívá to tím způsobem, že často klade osobní otázky, které dovolují přítomným politikům prezentovat se v dobrém světle před diváky. Nicméně v souvislosti s těmito otázkami se neodehrává žádná živější diskuse.

První otázka, kterou moderátor účinkujícím pokládá, souvisí s pětadvacátým výročím rozdělení Československa, které bylo v době natáčení pořadu vzpomínáno. Konkrétně se hostů ptá, kdo se má lépe, jestli Češi, nebo Slováci. Okamura konstatuje, že „*rozhodně se máme lépe my v České republice, než Slováci. Slováci přijali Euro, Česká republika a Sobotka a i další se chystají přijmout Euro, říkají, že to bude dobré. I Andrej Babiš říká, že by to bylo dobré pro Českou republiku, ale teď na to ještě prý není vhodná doba. Takže ta přijde asi po volbách. A my říkáme, v SPD, my jsme proti přijetí Eura pro Českou republiku, je to škodlivé. A Slováci nejenom že z toho důvodu se mají hůř, zdražilo se jim, platy zůstaly stejné.*“. V tomto výroku můžeme identifikovat hned několik nevěcných argumentů. V první řadě jde o argument *ad populum*, kterým se Okamura snaží zalíbit svým voličům, kteří sdílejí společnou obavu z prohlubování evropské integrace například právě přijetím společné měny – Eura. Dále jde o argument *ad personam*, kterým mluvčí napadá Bohuslava Sobotku, ačkoli není debatě přítomen a nemůže se bránit. Okamura argumentem *ad ignorantiam* předpokládá nevědomost diváků, když záměrně uvádí nepravdivé a zjednodušující informace o slovenské ekonomice. Faltýnek na tutéž otázku odpovídá méně konkrétně – hovoří o tom, že Češi a Slováci se mají stejně, a že důležité je, že se tyto dva národy mají rády. V tomto kontextu můžeme hovořit o argumentu *ad populum*, popřípadě *argumentum ad misericordiam*, kterým se snaží mluvčí vzbudit u recipienta sdělení citové pohnutí.

Po osobních dotazech se moderátor dostal k otázce vydání Andreje Babiše a Jaroslava Faltýnka k trestnímu stíhání, což bylo téma živě diskutované napříč politickou i laickou veřejností. Moderátor deklaruje, že předmětem diskuze nebudou skutky poslanců Babiše a Faltýnka, protože se nepovažuje za kompetentní je hodnotit, a implicitně tak de facto těmto skutkům přisuzuje hodnotící stanovisko. Debatu přesouvá směrem k hodnocení morálnosti žádosti o vydání dotyčných politiků k trestnímu stíhání. Vondráček konstatuje, že existuje podezření, že tato kauza byla přesně načasovaná, nicméně vzhledem k tomu, že moderátor jeho tvrzení nijak nerozporuje, argumentace se nekoná. Okamura uvádí argument *ad rem*, že dotace, která je předmětem Babišovy kauzy, byla určena pro malé a střední firmy, což Agrofert není. Následně se odklání od tématu a věnuje se evropským dotacím, které nazývá „zlem“. Zde můžeme konstatovat, že se Okamura dopustil záměrného odvedení pozornosti od tématu motivovaného získáním pozornosti pro program svého politického hnutí, které v průběhu diskuse hojně propagoval.

Soukup následně vrací debatu zpět k otázce, zda nemůže být kauza Čapí hnízdo pouze nástrojem k ovlivnění voleb. Okamura opakovaně uvádí, že jeho poslanci neměli možnost nahlédnout do spisů, a proto budou hlasovat pro vydání Andreje Babiše a Jaroslava Faltýnka k trestnímu stíhání. Zde jde o argument *ad misericordiam*, kterým se Okamura snaží získat pochopení diváků pro svou situaci, a zároveň o argument *fallacia non causae ut causae*, tedy o uvedení falešné příčiny. Dále se Okamura opět uchyluje k propagaci vlastního programu, když uvádí, že SPD je jedinou stranou, která propaguje omezený mandát soudců. Výroky o tom, že soudci zkazili život spoustě občanů a jimi způsobené škody hradí stát, se Okamura snaží vzbudit nenávist diváků vůči osobám soudců.

Dalším z témat, které v diskuzi zazní, jsou nahrávky figurující v kauze Čapí hnízdo. K nim se vyjadřuje Vondráček, který je hodnotí jako „špínu“ a vyslovuje politování, že jeho političtí konkurenti na tyto nahrávky „naletěli“. Jde o argument *ad misericordiam*, kterým se mluvčí snaží vzbudit v divákovi odsouzení proti těmto nahrávkám, a zároveň o útok na osoby politických konkurentů, které implicitně obviňuje z toho, že nedisponují dostatečnými kognitivními schopnostmi, aby dokázali kriticky posoudit relevanci nahrávek.

Dále se Soukup ptal Okamury na jeho názor na vstup miliardářů do politiky. Okamura opět odpovídá propagací vlastního politického hnutí, když konstatuje, že SPD za sebou nemá žádné „zákulisní kmotry“, kteří inkasují miliardové dotace. Faltýnek konstatuje, že stav, kdy politiku ovládají miliardáři, je evidentní ve více zemích světa, přičemž to přičítá mediální době, kdy lidé žádají vzory v silných osobnostech. Jde o chybný argument, který předpokládá, že události, které se vyskytují zároveň, musí být v příčinném vztahu, popřípadě o unáhlený závěr, tedy o závěr vyvozený bez zamyšlení nad jinými možnými výklady.

Obecně byl tento díl pořadu Duel Jaromíra Soukupa chudým na argumenty. Oba hosté neměli tendenci jít do názorového střetu, a pokud to vypadalo, že k němu dojde, obvykle rychle zasáhl moderátor. Spíše než o diskuzi tak šlo o prezentaci vlastních názorů a v případě Tomia Okamury o propagaci jeho politického hnutí.

Závěr

V předkládané práci jsme se zabývali specifiky argumentace v českých televizních diskusních pořadech. V teoretické části práce byly předloženy teoretické informace – konkrétně jsme se orientovali na problematiku věcné a nevěcné argumentace, na verbální a neverbální projev a dále jsme se věnovali diskusním pořadům. Praktická část na tuto informační platformu navázala argumentační analýzou vybraných politických televizních diskusních pořadů. Analyzován byl vždy jeden díl pořadů *Otázky Václava Moravce*, *Máte slovo s M. Jílkovou* a *Duel Jaromíra Soukupa*, přičemž jsme se soustředili na identifikaci nevěcných argumentů.

Pro účely efektivního směřování výzkumu ke stanovenému cíli byly sestaveny tři výzkumné otázky. První výzkumná otázka se ptala, zda v promluvách řečníků dominují věcné či nevěcné argumenty. V souvislosti s vybraným dílem pořadu *Otázky Václava Moravce* můžeme konstatovat, že v případě obou řečníků (Andreje Babiše a Miroslava Kalouska) dominovaly argumenty nevěcné, ačkoli v případě Miroslava Kalouska byl tento poměr příznivější než u jeho názorového oponenta. Druhým analyzovaným pořadem byl jeden díl *Máte slovo s M. Jílkovou*, kde se v diskusi „utkalo“ celkem šest řečníků. My jsme se orientovali pouze na Tomia Okamuru a Jana Bartošku, přičemž i zde debatu opanovaly nevěcné argumenty, ačkoli opět jeden z řečníků (konkrétně Jan Bartoška) předvedl v tomto smyslu vyváženější výkon. Nakonec jsme analyzovali díl pořadu *Duel Jaromíra Soukupa*, ve kterém vystupoval Tomio Okamura a Pavel Vondráček. Zhodnotit tuto debatu co do obsahu věcné a nevěcné argumentace je obtížným úkolem, jelikož účastníci s argumenty oproti dvěma dalším analyzovaným pořadům šetřili. Obecně se tato diskuse vedla spíše v duchu monologů než názorových střetů. Nicméně u obou účastníků jsme zaznamenali vyšší počet nevěcných argumentů. V souhrnu tedy můžeme konstatovat, že všechny analyzované díly politických diskusních pořadů se vyznačovaly vysokou mírou nevěcných argumentů na úkor argumentů věcných, což můžeme potencionálně přičítat například afektovanosti debat či medializací, kdy se účinkující snažili získat přízeň stávajících i potencionálních voličů.

Druhá výzkumná otázka se tázala, jaké druhy nevěcných argumentů řečníci využívají. V jednotlivých výpovědích jsme identifikovali široké spektrum typů nevěcné argumentace, ovšem nejčastějšími typy byly argument *ad personam*, mající za úkol napadnout osobu názorového odpůrce, argument *ad populum*, který má komunikátorovi přivodit přízeň davu, a argument *ad misericordiam*, kterým mluvčí útočí na city publika a snaží se získat jeho sympatie.

Nakonec jsme se poslední výzkumnou otázkou ptali, jakou roli hrál v diskusi moderátor a zda se mu dařilo plnit jeho funkci (tedy efektivně moderovat diskusi a zajistit její hladký průběh). Moderátorský výkon Václava Moravce můžeme hodnotit jako nejzdařilejší, ačkoli

promluvy jednotlivých účinkujících nebyly vyvážené (Andrej Babiš měl výrazně více prostoru). Moravec dokázal být nestranným a pohotově reagovat na promluvy svých hostů. Jeho verbální i neverbální projev byl adekvátní situaci. Michaela Jílková byla méně úspěšná v usměrňování svých hostů, ačkoli je nutné dodat, že charakter pořadu jí její úlohu podstatně ztěžuje. Stejně jako Moravec byla nestranným moderátorem a dokázala pohotově reagovat na argumenty účastníků diskuse. Projevovala se podstatně emotivněji, její projev byl méně kultivovaný, ale přiměřený charakteru pořadu. Nakonec Jaromír Soukup byl charakteristický pro svůj toporný projev. Účastníci jeho pořadu se nepouštěli do živé diskuse a spíše svoje argumenty navzájem ignorovali, což budilo nepřirozený dojem. Sám Soukup se často pouštěl do kritiky politiků, kteří nebyli přítomni, což nepovažujeme za etické.

Seznam použité literatury

Knihy

- AUSTIN, J. L. *Jak udělat něco slovy*. Praha: Filosofia, 2000. ISBN 80-7007-133-8. 172 s.
- BARTOŠEK, Jaroslav. *Jazyk současné české politiky*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1993. 60 s.
- BOKR, Josef a Jan SVATEK. *Základy logiky a argumentace pro zájemce o umělou inteligenci, filozofii, práva a učitelství*. Dobrá Voda u Pelhřimova: A. Čeněk, 2000. 173 s.
- BRABEC, Otto a Miroslav HLADKÝ. *Teorie televizní a filmové žurnalistické tvorby*. 2., Základní metody televizní tvorby. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. 95 s.
- BURTON, Graeme a Jan JIRÁK. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal, 2001. Studium. ISBN 80-85947-67-6. 391 s.
- COTTRELL, Stella. *Critical Thinking Skills: Developing Effective Analysis and Argument*. 2nd Edition. London: Palgrave MacMillan, 2011. 296 s.
- CVRČEK, Václav. *Mluvnice současné češtiny*. 1, *Jak se píše a jak se mluví*. 2. vyd. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2015. 416 s.
- ČERNÝ, Vojtěch. *Řeč těla. Neverbální komunikace pro obchodníky i běžný život*. Brno: Computer Press, 2007. 254 s.
- ČMEJRKOVÁ, Světlá. *Styl mediálních dialogů*. Praha: Academia, 2013. ISBN 978-80-200-2267-7. 314 s.
- DAVIES, Jacqueline M. *Good reasons for better arguments: an introduction to the skills and values of critical thinking*. Peterborough, Ont: Broadview Press, 1997. ISBN 978-155-1110-592. 400 s.
- DEVITO, Joseph A. *Základy mezilidské komunikace: 6. vydání*. Praha: Grada, 2008. 502 s.
- EEMEREN Frans H. a Rob GROOTENDORST. *A systematic theory of argumentation: the pragma-dialectical approach*. New York: Cambridge University Press, 2004. ISBN 05-215-3772-X. 224 s.
- HÁJKOVÁ, Eva. *Rétorika pro pedagogy*. Praha: Grada, 2011. 208 s.
- HŮRKOVÁ-NOVOTNÁ, Jiřina. *Kultura mluveného projevu. Strategie umění komunikace*. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1994. 24 s.
- JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Masová média*. 2., přepracované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0743-6. 390 s.
- KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Jana PLESKALOVÁ. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2002. 604 s.
- KLAPETEK, Milan. *Komunikace, argumentace, rétorika*. Praha: Nakladatelství Grada Publishing, 2008. 247 s.
- KRAUS, Jiří. *Jazyk v proměnách komunikačních médií*. Praha: Karolinum, 2008. 172 s.
- KRAUS, Jiří. *Rétorika a řečová kultura*. Vyd. 2., dopl. Praha: Karolinum, 2010. 190 s.
- KROBOTOVÁ, Milena a Naděžda LUPÍNKOVÁ. *Úvod do stylistiky*. 2. 3. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1998. 62 s.
- KROBOTOVÁ, Milena. *Spisovná výslovnost a kultura mluveného projevu*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. 219 s.

- LOTKO, Edvard. *Kapitoly ze současné rétoriky*. 3. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. 202 s.
- MAREŠ, Jiří a Jaro Křivohlavý. *Sociální a pedagogická komunikace ve škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. 161 s.
- MARŠÍKOVÁ, Marie. *Rétorika: manuál komunikačních dovedností*. 2. dopl. vyd. Brno: Professional Publishing, 2001. 152 s.
- MIKULÁŠTÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. 325 s.
- OCHRANA, František. *Metodologie, metody a metodika vědeckého výzkumu*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2019. 145 s.
- OSVALDOVÁ, Barbora a Jan HALADA. *Praktická encyklopedie žurnalistiky*. 2., dopl. vyd. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-108-6. 240 s.
- PEŠOVÁ, Marie. *Rétorika - umění mluvit a jednat s lidmi*. Brno: CERM, 1998. 14 s.
- PICHA, Marek. *Kritické myšlení a rekonstrukce argumentu*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. 41 s.
- RUB-MOHL, Stephan. *Žurnalistika: komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0158-8. 292 s.
- SVOBODOVÁ, Marie. *Mluv, mluv... zajímáš mě. Praktický průvodce mluveným projevem*. Praha: Pragoeduca, 2002. 145 s.
- SZYMANEK, Krzysztof. *Umění argumentace: terminologický slovník*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. 392 s.
- SZYMANEK, Krzysztof, Krzysztof A. WIECZOREK a Andrzej S. WÓJCIK. *Umění argumentace: úlohy na zkoumání argumentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. 148 s.
- ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena. *Rétorika*. Praha: Grada, 2006. 210 s.
- ŠPAČKOVÁ, Alena. *Moderní rétorika: jak mluvit k druhým lidem, aby nám naslouchali a rozuměli*. Praha: Grada, 2003. 120 s.
- ŠTORKÁN, Karel. *Publicistické žánry*. Praha: Novinář, 1980. 349 s.
- ŠVANDOVÁ, Blažena a Milan JELÍNEK. *Argumentace a umění komunikovat*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 327 s.

Časopisecké články a sborníkové studie

- HYMES, Dell. Models of Interaction of Language and Social Life. In: GUMPERZ, John J. a Dell HYMES. *Directions in sociolinguistics: the ethnography of communication*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1972, s. 35-71.
- CHLEBOUN, Petr. Projekt kontinuální analýzy diskuzních pořadů českých televizí. *Slovo a slovesnost*, 2003, roč. 64, č. 3, s. 193-200. ISBN 0037-7031.
- MACHÁČKOVÁ, Eva. O názorech na dichotomii langue a parole I. *Slovo a slovesnost*, 1987, č. 48, s. 232-239. ISSN 0037-7031.

Elektronické zdroje

- Argumentační fauly [online]. Masarykova univerzita. Centrum občanského vzdělávání. [Cit. 2019-11-03]. Dostupné z: <http://www.obcanskevzdelavani.cz/work/ke-stazeni/argumentacni-fauly-A4-barva.pdf>
- Duel Jaromíra Soukupa [online]. TV Barrandov. [Cit. 2019-12-02]. Dostupné z: <https://www.barrandov.tv/duel-jaromira-soukupa>

Máte slovo [online]. Česká televize. [Cit. 2019-12-01]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10175540660-mate-slovo-s-m-jilkovou/>

SEZEMSKÝ, Jiří. Duel Jaromíra Soukupa na TV Barrandov protěžuje Babiše a Okamuru [online]. FORUM 24. [Cit. 2019-12-02]. Dostupné z: <https://www.forum24.cz/duel-jaromira-soukupa-na-tv-barrandov-protezujebabise-a-okamuru/>

Otázky Václava Moravce [online]. Česká televize. [Cit. 2019-12-01]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1126672097-otazky-vaclava-moravce/>

ZEMAN, Michal, Johana JANOŮŠKOVÁ a Daniel URBÁNEK. Kotel nepravd, faulů a překřikování [online]. Demagog. Factcheck politických diskuzí, 10. února 2016. [Cit. 2019-12-07]. Dostupné z: <https://demagog.cz/diskuze/kotel-nepravd-faulu-a-prekrikovani>